

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

ДОЛИННА Анна Сергіївна

УДК 378.4.046:[159.9+364.4.08](73)(043.3)

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ  
ФАХІВЦІВ ПСИХОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ  
В УНІВЕРСИТЕТАХ США**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук



Кропивницький – 2026

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Центральноукраїнському державному університеті імені Володимира Винниченка, Міністерство освіти і науки України.

**Офіційні опоненти:**

доктор педагогічних наук, професор,  
академік НАПН України  
**Лук'янова Лариса Борисівна,**  
Інститут педагогічної освіти і освіти  
дорослих НАПН України, директор;

доктор психологічних наук, професор,  
академік НАПН України  
**Кокун Олег Матвійович,**  
Інститут психології імені Г. С. Костюка  
НАПН України, директор;

доктор педагогічних наук, професор,  
**Бойченко Марина Анатоліївна,**  
Сумський державний педагогічний  
університет імені А. С. Макаренка,  
завідувач кафедри педагогіки.

Захист відбудеться «07» травня 2026 року о 13:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 23.053.02 у Центральноукраїнському державному університеті імені Володимира Винниченка за адресою: 25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 1, зала засідань.

Із дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 1) та на сайті університету за адресою: <https://www.cuspu.edu.ua>.

Автореферат розіслано «07» квітня 2026 року

Учений секретар  
спеціалізованої вченої ради



Оксана АБРАМОВА

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність дослідження.** Україна нині переживає масштабну гуманітарну кризу, що супроводжується зростанням рівня психологічної травматизації населення, котра створює гостру потребу в фахівцях, здатних надавати якісну психологічну допомогу в стресових обставинах, під час втрат і посттравматичних розладів. За показниками аналітичного звіту, в Україні на 100 тис. населення припадає лише 1 психолог, тоді як у США – приблизно 1 на 2,3 тис. осіб, що свідчить не лише про кількісний, а й якісний розрив у підготовці фахівців. Криза стала каталізатором суттєвих змін у підготовці фахівців. Розгорілися дебати між прихильниками академічної фундаментальності та тими, хто наполягав на посиленні практичної складової. Останні стверджували, що надмірна увага до статистичних методів і теоретичних моделей не відповідає реальним викликам, з якими стикаються фахівці в освітньому середовищі. Американська модель підготовки фахівців психологічного профілю вирізняється практичною спрямованістю, міждисциплінарністю та гнучкістю освітніх траєкторій. Її вивчення дозволяє адаптувати ефективні освітні практики до українського контексту.

За останні десятиліття психологічна освіта в Україні зазнала суттєвих змін, що сприяли формуванню фахівців, здатних надавати якісну допомогу. Проте з огляду на зміну обставин, особливо в умовах війни, збереження статус-кво є неприйнятним. В умовах сьогодення спостерігається нестача кваліфікованих психологів, що ще більш актуально буде після завершення воєнних дій. В Україні на 100 тис. населення припадає лише один психолог, тоді як в США – близько одного на 2,3 тис. осіб. Водночас йдеться не лише про кількість, а й про якість: вищі навчальні заклади мають забезпечити таку підготовку, аби випускники були здатні ефективно реагувати на актуальні виклики та надавати релевантні послуги, зберігаючи конкурентоспроможність на ринку вакансій попиту.

У 1946 році Сполучені Штати опинилися перед масштабним викликом: понад 20 мільйонів ветеранів потребували медичного та психологічного супроводу, з яких десятки тисяч – корекційної або консультативної допомоги. Система охорони здоров'я та освіти не була готова до такого навантаження, і потреба значно перевищувала наявні ресурси. Досвід США після Другої світової війни демонструє, що в умовах масштабної психологічної кризи ключовим є не лише розширення кількості фахівців, а й перегляд підходів до їхньої підготовки. Для України це можливість впроваджувати практикоорієнтовані моделі навчання, які відповідають реальним викликам сучасності. Україна, як і США в минулому, стикається з хвилею психологічних потреб серед ветеранів, ВПО, дітей війни та цивільного населення. Історичний досвід США показує, що оперативна перебудова освітніх програм – ключ до подолання кадрової кризи.

Дискусія щодо співвідношення теоретичної та практичної підготовки залишається актуальною. Українські ЗВО мають шанс врахувати ці здобутки, не повторюючи помилок минулого. Звернення до досвіду США не лише історично

виправдане, а й підкреслює стратегічну потребу для реформування підготовки фахівців психологічного профілю в Україні, що дозволяє не лише реагувати на кризу, а й випереджати її наслідки.

Теоретичні концепції професійної підготовки майбутніх фахівців психологічного профілю досліджено зарубіжними науковцями, зокрема такими, як: Ф. Альтбах, А. Антоновські, А. Бандура, С. Белар, Р. Бояціс, У. Бронфенбреннер, Ж. Делор, Дж. Дьюї, Г. Гарднер, Д. Гоулман, К. Кіз, Д. Колб, К. Левін, Д. Макклелланд, С. Марджінсон, Е. Морен, Дж. Найт, Т. Парсонс, Н. Перрі, Б. Рогофф, М. Селігман, Дж. Стрікер, У. Тайхлер, Д. Шон, Г. Штайнер-Хамзі, Л. Шульман та ін.

Проблему професійної підготовки майбутніх фахівців психологічного профілю ґрунтовно досліджено вітчизняними науковцями, зокрема такими, як: О. Байбакова, І. Бех, М. Бойченко, О. Бондарчук, М. Боришевський, Л. Бутузова, І. Візнюк, С. Долинний, Н. Долінська, О. Затворнюк, І. Зязюн, Л. Карамушка, О. Киричук, І. Козубовська, О. Кокур, Г. Костюк, В. Кремень, Л. Лук'янова, С. Максименко, О. Мельник, Н. Нічкало, В. Панок, О. Савченко, В. Семиченко, С. Сисоєва, Т. Титаренко, Н. Чернуха та ін.

Методологічне підґрунтя дослідження становлять системний, міждисциплінарний і порівняльний підходи, що забезпечують комплексний аналіз процесів соціально-психологічної реінтеграції потерпілих в умовах сучасної України. У роботі враховано напрацювання вітчизняних і зарубіжних науковців, які досліджували модернізацію професійної підготовки фахівців психологічного профілю, зарубіжний досвід соціально-психологічної адаптації, публічну політику реінтеграції, а також психосоціальну реабілітацію постраждалих (Н. Долгош, І. Козубовська, О. Локшина, Т. Молнар, Н. Сердюк та ін.). Застосування принципів комплексності, системності та історизму, використання структурованих опитувань, фокус-груп і соціального підходу дозволяє оцінити реінтеграційний потенціал потерпілих з урахуванням індивідуальних, соціальних та інституційних чинників і виявити ефективні моделі підтримки, релевантні для українського контексту.

Саме тому актуальність дослідження зумовлена потребою цілісного наукового осмислення проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців психологічного профілю, яка проявляється через низку системних суперечностей сучасного освітнього процесу.

По-перше, спостерігається суперечність між зростаючою потребою українського суспільства у фахівців психологічного профілю, здатних ефективно працювати в умовах воєнного та поствоєнного стресу, психологічної травматизації й соціальної дезадаптації, та недостатньою ефективністю чинних освітніх програм, які не завжди враховують реальні виклики сучасної соціально-психологічної ситуації.

По-друге, наявна суперечність між об'єктивною необхідністю інтеграції міжнародного досвіду, зокрема практикоорієнтованих моделей професійної підготовки, напрацьованих у США та країнах Європи, і домінуванням у вітчизняній освітній практиці теоретизованих, фрагментарних і малопрактичних

підходів, що обмежують формування прикладних професійних компетентностей.

По-третє, актуалізується суперечність між потребою осучаснення методології професійної підготовки, яка має відповідати умовам кризового та посттравматичного впливу на психіку особистості, і інерційністю освітніх програм, що не в повній мірі реагують на нові соціальні запити, виклики воєнного часу та завдання посттравматичної реінтеграції.

У сукупності зазначені суперечності актуалізують необхідність комплексного, міждисциплінарного та концептуально цілісного наукового аналізу проблеми професійної підготовки фахівців психологічного профілю, орієнтованого на сучасні суспільні трансформації та міжнародні освітні стандарти. Зважаючи на вищезазначене, тема дисертаційного дослідження **«Теорія і практика професійної підготовки фахівців психологічних професій в університетах США»** є педагогічно значимою, обумовлена сучасними запитами та відзначається суттєвою новизною. Врахування американських психологічних факторів є необхідним при вибудовуванні ефективної стратегії підготовки фахівців психологічних професій в Україні.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дисертаційну роботу виконано відповідно до науково-дослідних тем кафедри психології та соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Соціально-психологічні аспекти забезпечення ментального здоров'я особистості в умовах ситуації невизначеності» (державний реєстраційний номер 0125U000429) та «Соціально-психологічні особливості самоздійснення особистості в умовах трансформаційних змін» (реєстраційний номер 0120U100295), а також Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (нині – кафедра освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка) «Соціально-професійне становлення особистості» (реєстраційний № 0116U003481).

Тема докторської дисертації затверджена вченою радою Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 9 від 09.02.2026 р.).

**Мета дослідження** – розкрити й цілісно схарактеризувати розвиток теорії і практики професійної підготовки фахівців психологічних професій в університетах США та з'ясувати перспективи застосування американського досвіду в сучасних ЗВО України.

**Завдання дослідження:**

1. З'ясувати теоретико-методологічні засади професійної підготовки фахівців психологічних професій в університетах США.

2. Здійснити системний аналіз сучасних концепцій щодо специфіки професійної діяльності фахівців психологічних професій в американських університетах.

3. Розкрити професійну готовність (критерії, компоненти та рівні сформованості) майбутніх фахівців психонімічних професій до впровадження американського досвіду в контексті українських інтерпретацій.

4. Обґрунтувати організаційно-педагогічні умови професійної підготовки фахівців психонімічних професій в університетах США.

5. Розробити педагогічну модель формування психонімічних компетентностей в підготовці фахівців щодо сучасних професійних освітньо-кваліфікаційних характеристик.

6. Визначити перспективні напрями творчого застосування американського досвіду професійної підготовки фахівців психонімічних спеціальностей у закладах вищої освіти України.

**Об'єкт дослідження** – професійна підготовка фахівців психонімічних професій.

**Предмет дослідження** – теоретичні та практичні засади професійної підготовки фахівців психонімічних професій в університетах США.

**Концепція дослідження.** Концепція дослідження ґрунтується на ідеї цілісного оновлення професійної підготовки фахівців психонімічних професій через інтеграцію теоретичних засад, практикоорієнтованих підходів та ціннісно-етичних орієнтирів, апробованих у системі вищої освіти США, з урахуванням соціокультурних і освітніх реалій України. Вона розглядає професійну підготовку як багатомірний процес формування метакомпетентності фахівця, що поєднує знання, уміння, навички, особистісні якості та професійну ідентичність.

Концепція ґрунтується на системному, міждисциплінарному, компетентнісному, особистісно орієнтованому, діяльнісному та рефлексивному підходах і передбачає інтеграцію психологічних, педагогічних, соціальних та етичних складників професійної підготовки. Водночас у її змісті простежуються також практикоорієнтований, особистісно орієнтований, діяльнісний і рефлексивний підходи, що забезпечують цілісність професійної підготовки фахівців психонімічного профілю, розвиток їхніх ключових компетентностей, професійної готовності, рефлексивності та здатності до ефективної діяльності в сучасних соціальних умовах. Компетентнісний підхід виявляється в орієнтації на формування ключових психонімічних компетентностей як результату професійної підготовки. Практикоорієнтований підхід реалізується через залучення здобувачів до реальної професійної діяльності, використання тренінгових форм роботи, практичної підготовки та супервізії. Особистісно орієнтований підхід простежується в акценті на розвитку емоційного інтелекту, емпатії, стресостійкості, етичної відповідальності та міжособистісної комунікації. Діяльнісний підхід виявляється у формуванні професійної готовності в процесі активної навчально-практичної взаємодії, тоді як рефлексивний підхід пов'язаний із розвитком здатності до осмислення власного досвіду, професійного самоспостереження та самокорекції. Така інтеграція підходів забезпечує цілісність професійної підготовки фахівців психонімічного профілю та її відповідність сучасним вимогам професійної освіти.

У межах дослідження базові концепти професійної підготовки майбутніх фахівців психономічного профілю узагальнено в три взаємопов'язані концептуальні складники, які відображають цілісну логіку формування професійної готовності.

*Практико-інтегративний складник* охоплює практикоорієнтовану професійну підготовку та міждисциплінарну інтеграцію. Він відображає змістово-організаційний рівень освітнього процесу й передбачає поєднання теоретичного навчання з реальними формами професійної практики (супервізія, стажування, кейс-аналіз), а також інтеграцію психологічних, педагогічних, соціальних і медико-біологічних знань. Такий підхід забезпечує комплексне розв'язання професійних завдань і формування здатності майбутніх фахівців ефективно працювати з клієнтом у різних соціальних контекстах.

*Рефлексивно-ціннісний складник* – поєднує компетентнісно-ціннісний підхід і рефлексивно-розвивальну підготовку та спрямований на формування професійної ідентичності, гуманістичних цінностей, етичної відповідальності, soft skills, а також здатності до саморефлексії, саморегуляції та усвідомлення власних професійних ресурсів. Реалізація цього складника забезпечує психологічну стійкість майбутніх фахівців, профілактику професійного вигорання та готовність до діяльності в умовах підвищеного стресу й кризових викликів.

*Етично-адаптаційний складник* – інтегрує етичну регуляцію професійної діяльності та адаптаційно-трансферний підхід. Він орієнтований на імплементацію міжнародних етичних стандартів і принципів evidence-based practice, поєднання наукових і практичних засад професійної підготовки, а також адаптацію ефективних елементів зарубіжного (зокрема американського) досвіду до українського освітнього, соціального й культурного контексту з урахуванням сучасних воєнних і поствоєнних викликів. Цей складник забезпечує нормативну, етичну та інституційну цілісність підготовки фахівців і сприяє їхній готовності до відповідальної професійної діяльності в умовах глобальних трансформацій.

Саме тому, концепція дослідження спрямована на створення науково обґрунтованої моделі професійної підготовки фахівців психономічних професій, яка забезпечує адаптацію кращих американських освітніх практик до українського контексту та відповідає викликам сучасного суспільства, потребам психосоціальної реабілітації й стратегії сталого розвитку системи вищої освіти України.

**Методологічну основу дослідження** становить сукупність загальнонаукових і спеціальних підходів, зокрема системного, міждисциплінарного, компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного та рефлексивного, що забезпечують цілісне осмислення теорії і практики професійної підготовки фахівців психономічного профілю. Вони дозволяють комплексно аналізувати процеси соціально-психологічної реінтеграції потерпілих в умовах сучасної України.

У межах дослідження враховано напрацювання вітчизняних науковців, які досліджували окремі аспекти цієї проблематики: особливості модернізації змісту професійної підготовки фахівців психономічних професій в оновленні освітніх програм відповідно до сучасних викликів у системі соціальних служб України, що дозволяє врахувати інституційні можливості державної підтримки,

розкрито Н. Долгошем та Т. Молнар; зарубіжний досвід соціально-психологічної адаптації потерпілих у контексті порівняльного аналізу та адаптації ефективних практик проаналізувала І. Козубовська; публічну політику реінтеграції потерпілих через громадські організації та підприємництво, що розширює уявлення про економічні механізми соціальної адаптації досліджено О. Локшина; шляхи соціальної реабілітації учасників українсько-російської війни з урахуванням зарубіжного досвіду, що дозволяє сформулювати стратегічні орієнтири, висвітлив М. Рахін; психосоціальну реабілітацію постраждалих у контексті міжнародної та вітчизняної практики, яка забезпечує достеменність теоретичного обґрунтування, проаналізувала Н. Сердюк та ін.

Використання принципів комплексності, системності та історизму, проведення структурованих опитувань для збору емпіричних показників і фокус-груп, соціетальний підхід до оцінки реінтеграційного потенціалу потерпілих, що враховує взаємодію індивідуальних, соціальних та інституційних чинників, дозволяє не лише описати поточний стан реінтеграції психологічної освіти, а й виявити ефективні моделі підтримки, релевантні для українського контексту.

**Методи дослідження.** Для досягнення поставлених завдань і перевірки гіпотези щодо ефективності підготовки фахівців психонормального профілю в американських університетах, було застосовано комплекс методів дослідження:

– *теоретичні*: вивчення наукових джерел, програм професійної підготовки, освітніх стандартів, а також досліджень щодо формування психонормальних компетентностей в майбутніх фахівців. Використано авторські анкети й структуровані інтерв'ю зі студентами, викладачами та адміністрацією університетів США для збору даних про зміст, методи та умови професійної підготовки. Застосовано валідизовані психодіагностичні методики для оцінки рівня професійної мотивації, емоційного інтелекту, стресостійкості та інших ключових характеристик у майбутніх фахівців. Проведено моніторинг навчального процесу щодо професійної діяльності студентів у тренінгових групах, супервізіях, практичних заняттях та стажуванні. Організовано групові дискусії серед студентів і викладачів для виявлення спільних викликів, очікувань і стратегій удосконалення освітнього процесу. Здійснено аналіз конкретних освітніх програм, практик і моделей підготовки в провідних університетах США (наприклад, Гарвард, Стенфорд, UCLA), що дозволяє виявити успішні підходи до формування професійної ідентичності фахівців психонормального профілю;

– *емпіричні методи* (анкетування, інтерв'ю, тестування, бесіда, експертне оцінювання, педагогічне спостереження, опитування, кваліметричне моделювання) застосовано для оцінювання динаміки показників професійної готовності майбутніх фахівців психонормального профілю в межах національних вибірок (США та Україна). Суть порівняльного дослідження між Україною та США полягає у виявленні подібностей і відмінностей у підходах, результатах або динаміці показників професійної підготовки фахівців психонормальних професій, а також у з'ясуванні потенціалу адаптації американського досвіду до українського освітнього контексту. Водночас принципово важливо коректно обґрунтувати вибір статистичних критеріїв, зокрема критерію Вілкоксона. Отримані результати

дозволили виявити характер і спрямованість змін у кожній освітній системі, що стало підґрунтям для подальшого порівняльного аналізу на рівні тенденцій і педагогічних інтерпретацій.

У межах дослідження було здійснено комплексну обробку кількісних даних з метою виявлення стійких тенденцій та закономірностей, що характеризують диференційні особливості ефекту відновлення у вибірці. Для цього застосовано критерій Пірсона ( $\chi^2$ ) – для оцінки взаємозв'язків між змінними, а також критерій Вілкоксона – для порівняння парних вибірок у динаміці до та після впливових станів. Критерій Пірсона дозволив виявити статистично значущі асоціації між окремими змінними, що відображають особливості відновлення в різних підгрупах. Критерій Вілкоксона (непараметричний тест для пов'язаних вибірок) забезпечив оцінку інтенсивності змін у показниках до та після впливу, враховуючи індивідуальні зрушення в межах кожного досліджуваного випадку щодо професійної підготовки фахівців психомічних професій за зразком американської освіти. Поєднання параметричного та непараметричного аналізу дозволило підвищити достовірність висновків. Виявлені закономірності стали підґрунтям для типологізації ефектів відновлення залежно від індивідуально-психологічних характеристик.

Цінність підходу полягає в поєднанні кількісного та якісного аналізу, що забезпечує розуміння умов освітнього середовища, потреб студентів і вимог до професійної компетентності в умовах сучасного американського суспільства.

**Джерельну базу дослідження** становлять офіційні та нормативно-правові документи України, США та Європейського Союзу у сфері вищої освіти, професійної підготовки психологів і психомічних фахівців (закони, стандарти, концепції, накази, рекомендації, рамки кваліфікацій, документи з акредитації та забезпечення якості освіти); освітні програми, навчальні плани й описи курсів бакалаврського та магістерського рівнів підготовки з психології в університетах України та США; матеріали міжнародних і національних професійних організацій (APA, SACREP, ENQA, WHO, OECD, Європейської Комісії), що регламентують етичні стандарти, evidence-based practice, супервізію та практикоорієнтоване навчання; статистичні та аналітичні звіти про розвиток вищої освіти, психологічної служби й ментального здоров'я; наукові праці зарубіжних і вітчизняних філософів, педагогів, психологів, соціологів з проблем професійної підготовки, компетентнісного, міждисциплінарного, практикоорієнтованого та адаптаційно-трансферного підходів; монографії, дисертації, статті у фахових і міжнародних наукових виданнях; матеріали науково-практичних конференцій, вебінарів і стажувань; результати соціологічних опитувань та емпіричних досліджень; довідково-енциклопедичні джерела, електронні бази даних і офіційні вебресурси закладів вищої освіти України та США.

Сукупність зазначених джерел є достатньою для цілісного теоретико-методологічного та порівняльного аналізу проблеми професійної підготовки фахівців психомічного профілю й обґрунтування шляхів її модернізації в українському освітньому просторі з урахуванням американського та європейського досвіду.

**Наукова новизна дослідження** полягає в тому, що:

*уперше:* здійснено системний аналіз підготовки фахівців психономічного профілю в університетах США з урахуванням сучасних викликів (психологічна травматизація, постстресові стани, соціальна вразливість); виокремлено структурні та змістові компоненти освітніх програм, що забезпечують формування ключових професійних компетентностей (емоційний інтелект, стресостійкість, етична відповідальність); обґрунтовано доцільність адаптації окремих елементів американської моделі (супервізії, міждисциплінарні модулі, практикоорієнтоване навчання) до українського освітнього контексту; розроблено методичні підходи до оцінювання ефективності підготовки фахівців психономічного профілю з урахуванням міжнародних стандартів (APA, NASP); уточнено понятійно-категоріальний апарат щодо психономічних професій у контексті трансформації вищої освіти та соціального запиту на фахівців допоміжних професій; пропонувано психолого-педагогічні рекомендації щодо забезпечення ефективності впровадження американського досвіду в формуванні психономічних компетентностей підготовки майбутніх фахівців.

*Удосконалено* у вітчизняному психолого-педагогічному дискурсі професійну підготовку фахівців психономічного профілю в університетах США концептуалізовано як цілісну систему, побудовану на взаємодії практикоорієнтованого, міждисциплінарного, компетентнісно-ціннісного, рефлексивно-розвивального, етично-регулятивного та адаптаційно-трансферного підходів; конкретизовано наукове розуміння практикоорієнтованої підготовки через інтеграцію таких форм навчання, як супервізія, стажування, кейс-аналіз і рефлексивні практики, що розглядаються не фрагментарно, а як системоутворювальні елементи професійної готовності фахівців психономічного профілю; обґрунтовано й систематизовано базові концепти дослідження, які розширюють наукові уявлення про зміст і структуру професійної підготовки фахівців психономічних професій, зокрема шляхом поєднання *hard skills* і *soft skills* у контексті формування професійної ідентичності, етичної відповідальності та психологічної стійкості майбутніх фахівців; обґрунтовано адаптаційно-трансферний підхід як наукову основу імплементації американського досвіду професійної підготовки фахівців психономічних професій в український освітній простір з урахуванням воєнних і поствоєнних викликів, що дозволяє перейти від простого запозичення моделей до їх контекстуально виваженої трансформації.

*Дістало подальший розвиток положення* щодо міждисциплінарної інтеграції у професійній підготовці, яка в дослідженні обґрунтована не лише як поєднання змісту різних дисциплін, а як механізм комплексного розв'язання проблем клієнта з урахуванням психологічних, соціальних, педагогічних, етичних та медико-біологічних детермінант. Розширено уявлення про роль етичної регуляції у професійній підготовці шляхом інтеграції міжнародних стандартів (APA, BPS) як обов'язкового компонента освітнього змісту, що забезпечує клієнтоорієнтовану, безпечну та відповідальну професійну практику.

**Практичне значення дослідження** полягає в тому, що: розроблено рекомендації щодо адаптації ефективних освітніх моделей США до української системи підготовки фахівців психономічного профілю, з урахуванням потреб післявоєнної реабілітації та розвитку сфери психічного здоров'я; визначено структурні елементи практикоорієнтованої підготовки, які можуть бути інтегровані в українські освітні програми (супервізії, тренінги, кейс-аналіз, міждисциплінарні модулі); розроблена освітньо-професійна програма «Психологія. Психологічна реабілітація» може бути використана в освітньому процесі ЗВО; створено інструментарій для оцінювання професійної готовності студентів, що може бути використаний у закладах вищої освіти для моніторингу якості підготовки; узагальнено досвід освітніх установ США, що може бути використаний у процесі реформування української вищої освіти, зокрема в галузі психології, педагогіки та соціальної роботи; результати дослідження можуть бути використані в розробці навчальних програм, методичних посібників, тренінгових курсів для викладачів і студентів, а також у підготовці фахівців для роботи в умовах кризових ситуацій.

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Вінницького національного технічного університету (довідка № 01-02-10/01/01 від 27.01.2026 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 291 від 29.01.2026 р.), Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 6-11 від 30.01.2026 р.), Донецького національного університету імені Василя Стуса (довідка № 37/01-48/01 від 02.02.2026 р.), Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (довідка № 154 від 05.02.2026 р.), Західноукраїнського національного університету Вінницького навчально-наукового інституту економіки (довідка № 055 від 05.02.2026 р.), Криворізького державного педагогічного університету (довідка № 08-118/3 від 11.02.2026 р.), Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 2026-01-26/06-01/363 від 17.02.2026 р.).

**Особистий внесок автора** в працях, опублікованих у співавторстві. У статті (Візнюк & Поліщук, 2021) здобувачкою розкрито проблему формування ІТ-компетентності майбутніх магістрів у психолого-педагогічному контексті; у публікації (Візнюк & Поліщук, 2021) дисертанткою проаналізовано психологічні детермінанти особистості булінгу в соціометричному вимірі; у статті (Візнюк & Поліщук, 2021) авторкою висвітлено особливості підготовки студентів до здобуття магістерського ступеня в освіті; у публікації (Візнюк, Буглай, Куцак, Поліщук & Киливник, 2021) дисертанткою обґрунтовано використання штучного інтелекту в освіті; у статті (Гуревич, Опущко & Поліщук, 2022) здобувачкою висвітлено тенденції розвитку професійної освіти у XXI столітті; у публікації (Візнюк, Долинний & Поліщук, 2023) авторкою розкрито культурологічний підхід в аспекті формування особистості педагога; у статті (Візнюк, Долинна, Долинний & Паламарчук, 2023) дисертанткою обґрунтовано формування інформаційної компетентності в освітньо-професійній сфері діяльності аспірантів; у публікації (Долинний & Долинна, 2023) здобувачкою розкрито психологічну компетентність у

подоланні внутрішнього конфлікту вчителів у рамках екологічного підходу; у статті (Андрушко, Візнюк, Дзекан & Долинина, 2025) авторкою проаналізовано виклики сучасності в організації освітнього процесу у закладах вищої освіти України; у публікації (Дзекан, Візнюк, Вознюк & Долинина, 2025) дисертанткою висвітлено особливості навчання іноземних студентів у закладах вищої освіти України в умовах війни; у статті (Візнюк, Пайкуш, Долинний & Долинна, 2025) здобувачкою проаналізовано психологічні аспекти впливу травматичного досвіду на психічне здоров'я особистості; у публікації (Візнюк, Долинний & Долинна, 2025) дисертанткою обґрунтовано формування екологічної компетентності студентів у контексті соціокультурної ініціативи; у статті (Гуревич, Візнюк, Долинна & Долинний, 2025) авторкою висвітлено професійну компетентність майбутніх науковців у цифровому освітньому середовищі в контексті європейських практик; у публікації (Візнюк, Долинний & Долинна, 2025) дисертанткою висвітлено сучасні тенденції методології наукових психолого-педагогічних досліджень; у статті (Долинна, 2025) здобувачкою обґрунтовано інтеграцію цифрових технологій та нейроінтерфейсів у професійну підготовку фахівців психономічних професій в Україні; у статті (Dolynna, 2025) авторкою розроблено модель резильентності у професійній підготовці та розвитку психологічних компетентностей фахівців у США; у статті (Долинна, 2025) здобувачкою розкрито концептуальні основи професійної підготовки фахівців психономічного профілю США та її інтеграцію в український освітній простір; у статті (Долинна, 2025) дисертанткою обґрунтовано практикоцентрований підхід у професійній підготовці фахівців психономічного профілю через проблемно-орієнтоване навчання та клінічний супервізоринг; у статті (Долинна, 2026) здобувачкою висвітлено американський досвід психономічної освіти в аспекті емоційної стійкості в умовах складних життєвих обставин; у статті (Puhach, Vizniuk, Paikus, Dolynnyi & Dolynna, 2026) авторкою проаналізовано психологічні механізми та поведінкові стратегії соціальної адаптації військовослужбовців у воєнний час; у статті (Vizniuk & Polishchuk, 2020) дисертанткою розкрито рівень психологічної стійкості студентів в умовах дистанційного навчання; у статті (Bondar, Polishchuk, Tymchenko, Kulish, Zabiika & Plakhotniuk, 2022) здобувачкою висвітлено екологічні та психологічні особливості організації ігрового простору студентів із використанням комп'ютерних технологій; у статті (Tsekhmister, Vizniuk, Humeniuk, Dolynnyi & Polishchuk, 2022) дисертанткою висвітлено формування професійних умінь майбутніх лікарів у процесі професійної підготовки; у статті (Melnychuk, Melnychuk, Polishchuk & Ishchuk, 2022) дисертанткою проаналізовано трансформацію правового регулювання праці в Україні в контексті досвіду зарубіжних країн в умовах COVID-19; у розділі колективної монографії (Візнюк, Долинний & Долинна, 2024) авторкою висвітлено інформаційний портал як ефективний засіб поліпшення якості теоретико-методичної підготовки здобувачів педагогічної освіти; у колективній монографії (Долинна, 2025) дисертанткою розкрито теорію і практику професійної підготовки фахівців психономічних професій в університетах США.

**Апробація результатів дослідження.** Основні положення та результати дослідження оприлюднено на науково-практичних конференціях різних рівнів:

– *міжнародних*: «Інноваційний потенціал соціальної роботи в сучасному світі: на межі науки та практики» (Чернігів, 2021), «Modern Science–Moderní věda» (Прага, Чехія, 2021, 2022), «Modern science: innovations and prospects» (Стокгольм, Швеція, 2022), «Методологія сучасних наукових досліджень» (Харків, 2023), «Становлення особистості: персоніогенетичний контекст» (Мукачеве, 2024), «Психологічна наука і практика: сучасні виклики та допомога особистості у кризових умовах» (Київ, 2025);

– *всєукраїнських*: «Наука та освіта в дослідженнях молодих учених» (Харків, 2020), «Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук: перспективи та виклики» (Миколаїв, 2023), «Актуальні проблеми психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності» (Київ, 2024), «Актуальні проблеми психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності» (Київ, 2025), «Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології» (Київ, 2025), «Асертивна взаємодія і саморозвиток обдарованих учнів та студентів під час війни» (Київ, 2025).

**Кандидатську дисертацію** на тему «Гуманітарна сфера областей України в умовах кризи радянської системи: основні процеси, досягнення і невирішені проблеми (1965-й–1985-ті рр.) (на матеріалах Вінниччини і Хмельниччини)» зі спеціальності 07.00.01 – історія України захищено в 2017 році. Її матеріали в тексті докторської дисертації не використовувалися.

**Публікації.** Результати дисертаційної роботи висвітлено в 26 наукових працях, які відображають основні результати дослідження (6 – одноосібних), з яких: 20 статей у наукових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України, 4 статті у наукових виданнях, що входять до бази Web of Science Core Collection або Scopus, 2 розділи в колективних монографіях. У 17 працях, додатково відображено наукові результати докторської дисертації, з них: 11 тез у матеріалах науково-практичних конференцій, 6 праць в інших виданнях.

**Структура дисертації.** Робота складається з анотацій, вступу, п'яти розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, що становить 428 найменувань (із них 287 іноземні), 5 додатків на 41 сторінці. Повний обсяг дисертації – 522 сторінок, основний текст викладено на 432 сторінках. Дослідження містить 42 таблиці і 15 рисунків.

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження та показано його зв'язок із науковими програмами, планами і темами; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження; обґрунтовано концептуальні, методологічні та теоретичні засади аналізу американського досвіду професійної підготовки фахівців психономічного профілю; окреслено комплекс методів дослідження; проаналізовано джерельну базу (нормативно-правові документи, стандарти й матеріали акредитації, освітні програми та навчальні плани університетів США, аналітичні звіти, наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників); розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів та подано відомості

про впровадження результатів наукового пошуку; схарактеризовано особистий внесок автора у працях, опублікованих у співавторстві; подано відомості про апробацію результатів дослідження на науково-практичних заходах; окреслено структуру та загальний обсяг дисертації.

**У першому розділі – «Теоретико-методологічний аналіз професійної підготовки фахівців психомічних професій в університетах США» –** з'ясовано стан дослідження проблеми професійної підготовки фахівців психомічних професій в університетах США, обґрунтовано методологічні засади дослідження, розкрито специфіку професійної діяльності фахівців психомічних професій в американських університетах.

Доведено, що сучасні соціальні, воєнні та післявоєнні виклики актуалізують необхідність системного оновлення професійної підготовки фахівців психомічного профілю в Україні. Виявлено низку системних проблем вітчизняної вищої освіти, зокрема фрагментарність нормативного забезпечення, недостатню міждисциплінарність освітніх програм, обмежену практичну спрямованість і слабку інтеграцію з міжнародними професійними спільнотами, що ускладнює підготовку фахівців до роботи в умовах соціальної нестабільності та зростаючого запиту на психосоціальну підтримку.

У XXI столітті зростає попит на фахівців психомічного профілю, здатних працювати на перетині психології, поведінкових наук, економіки, менеджменту та цифрових технологій. Вони відіграють ключову роль у сфері управління, маркетингу, HR-аналітики, фінансового планування та соціального прогнозування, однак в Україні спостерігається гострий дефіцит таких спеціалістів. Проблему загострює відсутність цілісних міждисциплінарних освітніх програм, обмежена співпраця закладів вищої освіти з бізнесом і технологічним сектором, низька обізнаність роботодавців та абітурієнтів щодо психомічних професій, а також недостатня адаптація підготовки кадрів до цифрових трансформацій і кризових умов.

Нормативно-правова база України (законодавство у сфері психічного здоров'я, документи КМУ та МОН) поступово формує умови для розвитку психологічної та психосоціальної допомоги, проте кадрове забезпечення та стандарти підготовки фахівців залишаються недостатньо узгодженими, особливо в контексті воєнних і післявоєнних викликів. Нормативні документи МОН 2023–2024 років (накази № 1300, № 994 та листи № 1/12492-23, № 1/13007-24) визначають пріоритети діяльності психологічної служби, регламентують проведення конкурсів авторських і корекційно-розвиткових програм та надають методичні рекомендації щодо соціалізації дітей ВПО. Сукупно вони створюють умови для професійного розвитку фахівців і підтверджують стратегічну роль нормативної бази МОН у формуванні сучасної системи психосоціальної підтримки в Україні.

За цих умов особливої актуальності набуває вивчення й адаптація американського методологічне підґрунтя становлять системний, міждисциплінарний і компетентнісний підходи, доповнені практикоорієнтованим, особистісно орієнтованим, діяльнісним і рефлексивним. Їх інтеграція забезпечує цілісність професійної підготовки фахівців психомічного профілю, розвиток ключових компетентностей, професійної готовності, рефлексивності та здатності до

ефективної діяльності в сучасних соціальних умовах. досвіду, де університети впроваджують міждисциплінарні, практикоорієнтовані та компетентнісні моделі підготовки з активним використанням кейс-аналізу, симуляцій і партнерства з бізнесом. Адаптація таких підходів може стати ефективним шляхом модернізації професійної підготовки фахівців психомічного профілю в Україні відповідно до сучасних соціально-економічних потреб.

Система вищої освіти США ґрунтується на децентралізованій моделі управління, що поєднує федеральне, штатне та інституційне регулювання і забезпечує високий рівень автономії університетів. Федеральні закони (Higher Education Act, Americans with Disabilities Act, FERPA) визначають загальні засади фінансування, доступності та захисту прав студентів, тоді як законодавство штатів регламентує ліцензування, стандарти якості й професійну сертифікацію. Університети самостійно формують академічні політики, освітні програми та внутрішні регламенти, дотримуючись вимог незалежних акредитаційних агентств, що гарантує якість освіти та міжнародне визнання дипломів.

У сучасному освітньому просторі США зростає попит на фахівців психомічного профілю, здатних працювати на перетині психології, поведінкових наук, економіки, менеджменту й цифрових технологій. Аналіз освітніх практик провідних університетів США (Adelphi University, Pace University, Arizona State University, Louisiana State University, University of Central Florida, Evergreen State College, Hampshire College та University of Texas) показав, що їхня підготовка характеризується міждисциплінарністю, практикоорієнтованістю, використанням кейс-аналізу, симуляцій і проєктного навчання, а також тісною інтеграцією з науковими дослідженнями та бізнес-середовищем. Провідними є функціонально розподілені ролі онлайн-викладання, що охоплюють наставництво (advising), подачу навчального контенту через цифрові платформи (delivery), технічну розробку курсу (development), інструкційний дизайн (grading), комунікацію зі студентами (instructional design), оцінювання (interaction) та забезпечення фахового змісту (subject matter).

Теоретико-методологічне забезпечення американських освітніх програм дозволяє системно осмислити концептуальні засади підготовки фахівців психомічного профілю, оцінити ефективність навчальних моделей і визначити потенціал адаптації цього досвіду до українського освітнього контексту. В умовах реформування вищої освіти України звернення до американського досвіду є науково обґрунтованим і сприяє модернізації освітніх програм, підвищенню якості професійної підготовки та інтеграції у міжнародний академічний простір. Випускники програм продовжують навчання в таких установах, як University of Colorado Boulder, UMass Amherst, Vanderbilt University, New School, CUNY, La Verne University та інших.

Доведено, що американські моделі професійної підготовки фахівців психомічних професій (NTTF-моделі, adjunct model, full-time non-tenure track model, for-profit/online model, PBL, TBL, CBL та SBL) характеризується цілісністю, гнучкістю, практикоорієнтованістю, міждисциплінарною інтеграцією та чітким

етичним регулюванням, що забезпечується діяльністю професійних асоціацій і незалежних акредитаційних інституцій (табл. 1).

Таблиця 1

### Університети США з освітніми програмами у галузі психології

Університет	Характеристика
Adelphi University (Нью-Йорк)	Реалізує бакалаврські, магістерські та докторські програми з психології; відомий психоаналітичною традицією підготовки та розвинутою практичною базою.
Louisiana State University (LSU)	Пропонує програму BS in Psychology, що охоплює основні галузі психологічної науки; забезпечує академічну підтримку іноземних студентів.
University of Central Florida (UCF)	Надає можливість навчання за програмою BS in Psychology з кількома освітніми напрямками; пропонує адаптаційні програми для іноземних студентів.
Pace University (Нью-Йорк)	Реалізує програму MA in Psychology зі STEM-статусом, орієнтовану на дослідження, ментальне здоров'я та професійний розвиток студентів.
Arizona State University (ASU)	Пропонує підготовку з психології в межах дослідницько орієнтованого освітнього середовища з акцентом на міждисциплінарність і практичну підготовку.

У таблиці 1 подано характеристику університетів США, що реалізують освітні програми у галузі психології. Представлена інформація відображає основні особливості підготовки здобувачів, зокрема рівні освіти, зміст програм, практичну спрямованість навчання, дослідницьку складову та можливість підтримки іноземних студентів. Аналіз наведених даних засвідчує, що американські університети забезпечують комплексну підготовку майбутніх фахівців-психологів, поєднуючи академічну ґрунтовність, міждисциплінарність і професійну орієнтованість освітнього процесу. Випускники цих програм продовжують навчання в таких закладах вищої освіти США, як University of Colorado Boulder, UMass Amherst, Vanderbilt University, The New School, CUNY, University of La Verne та інших.

Аналіз освітніх програм і стандартів провідних університетів США засвідчив їхню спрямованість на формування інтегральної професійної готовності, що поєднує знання, практичні навички, цінності, рефлексію та психологічну стійкість. Установлено, що адаптація окремих елементів американського досвіду (модульність, супервізія, кейс-аналіз, симуляції, стажування, міждисциплінарні програми, співпраця із професійними спільнотами) є науково обґрунтованою та стратегічно доцільною для модернізації української системи підготовки фахівців психологічного профілю.

Отримані висновки створюють теоретико-методологічне підґрунтя для подальшого аналізу концептуальних засад і практичних моделей професійної підготовки фахівців психологічних професій в університетах США та визначення перспектив їх творчого застосування в українському освітньому просторі.

У другому розділі – *«Теоретичні й прикладні засади професійної підготовки фахівців психологічних професій в університетах США»* – з урахуванням досвіду університетів США розроблено модель формування психологічних компетентностей в підготовці фахівців щодо сучасних професійних освітньо-кваліфікаційних характеристик, обґрунтовано психолого-педагогічні умови формування психологічних компетентностей в підготовці майбутніх фахівців за освітньо-професійними програмами в університетах США, схарактеризовано методику формування психологічних компетентностей в майбутніх фахівців у вищій школі щодо міжнародних вимог.

Доведено, що система професійної підготовки фахівців психологічного профілю в університетах США є цілісною, концептуально виваженою та орієнтованою на сучасні соціально-економічні й психосоціальні виклики. Встановлено, що її ефективність забезпечується поєднанням міждисциплінарного підходу, компетентнісної моделі навчання (рис. 1), практико-орієнтованих освітніх технологій, інституційної автономії закладів вищої освіти та тісної інтеграції з бізнесом і соціальними інституціями. Така модель спрямована не лише на засвоєння професійних знань, а й на формування психологічної зрілості, емоційної стійкості, етичної відповідальності та здатності до саморозвитку майбутніх фахівців.

Професійна підготовка фахівців психологічних професій в університетах США ґрунтується на компетентнісному, міждисциплінарному та студентоцентричному підходах і спрямована на формування психологічних компетентностей, що охоплюють когнітивний, емоційно-ціннісний, діяльнісний і рефлексивний компоненти. Розроблена модель відображає логіку професійного становлення фахівця, забезпечує узгодженість цілей, змісту, методів і результатів підготовки та має значний потенціал для впровадження в українську систему вищої освіти. Вона відповідає сучасним викликам освітнього простору та запитам ринку праці, забезпечує оновлення змісту й технологій навчання, розвиток ключових особистісно-професійних якостей (емоційної стабільності, критичного мислення, комунікативної гнучкості, адаптивності) й базується на принципах інтегративності, особистісної орієнтації та рефлексивності. Структура моделі (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-змістовий, діяльнісний, рефлексивний та інтегративно-професійний блоки) сприяє формуванню професійної ідентичності та готовності до безперервного навчання.

В українському освітньому середовищі впровадження системної діагностики потребує методичного забезпечення, підготовки педагогічних кадрів, створення інструментарію для оцінювання психологічних компетентностей та інтеграції діагностичних процедур у навчальні програми. Саме тому, системна діагностика та моніторинг є не лише засобом контролю, а й важливим механізмом підтримки особистісного розвитку, що гарантує результативне застосування моделі формування психологічних компетентностей, адаптованої до світових освітніх стандартів.

Комплексна реалізація методологічної системи підготовки фахівців психологічного профілю вимагає чіткого дотримання організаційно-педагогічних умов, які забезпечують сприятливе освітнє середовище для формування психологічних компетентностей. Вивчення та імплементація кращих освітніх практик університетів США дозволили не лише теоретично обґрунтувати модель, а й

підтвердити її практичну дієвість у контексті модернізації української системи вищої освіти (CACREP Standards, 2024).



Рис. 1. Модель формування психомічних компетентностей в підготовці фахівців щодо сучасних професійних освітньо-кваліфікаційних характеристик

Визначено *організаційно-педагогічні умови* ефективної підготовки фахівців психонормичного профілю: інтеграція психолого-педагогічного й професійного змісту, створення рефлексивно-розвивального освітнього середовища, застосування активних і особистісно орієнтованих методів навчання, системна діагностика сформованості компетентностей.

З'ясовано, що американський досвід створює ефективні психолого-педагогічні умови для підготовки фахівців, здатних діяти в умовах соціальних трансформацій, криз і глобальних викликів, що робить його науково та практично значущим для подальшого порівняльного аналізу. Отримані в розділі результати слугують методологічною основою для обґрунтування можливостей адаптації успішних освітніх практик США в українському контексті з метою вдосконалення системи професійної підготовки фахівців психонормичного профілю.

Таким чином, методологічна система підготовки фахівців психонормичного профілю – це цілісна, науково обґрунтована сукупність концептуальних положень, принципів, підходів, методів і форм організації освітнього процесу, спрямованих на формування у здобувачів освіти психонормичних компетентностей, що забезпечують їхню професійну готовність, емоційну стабільність, здатність до саморегуляції, адаптації та ефектної взаємодії в соціально-професійному середовищі. Вона інтегрує психолого-педагогічні, соціальні та професійні компоненти, забезпечуючи гармонійний розвиток особистості фахівця відповідно до сучасних освітньо-кваліфікаційних характеристик і потреб ринку праці.

Методика формування психонормичних компетентностей у вищій школі має системний, міждисциплінарний і адаптивний характер, узгоджується з міжнародними стандартами та орієнтована не лише на засвоєння знань, а й на розвиток саморегуляції, емоційної й соціальної компетентності. Вона виконує як освітню, так і соціальну функцію, забезпечуючи підготовку психологічно зрілих, етично відповідальних і професійно мобільних фахівців.

Комплексна оцінка професійної готовності майбутніх фахівців підтверджує доцільність багатовимірного підходу, що враховує знаннєві, мотиваційні, емоційні та ціннісні компоненти професійної ідентичності. Інтеграл професійної цінності та психодіагностичні методики виступають базовими інструментами аналізу сформованості готовності до гуманної, відповідальної й ефективної діяльності в умовах сучасних викликів.

**У третьому розділі – «Удосконалення процесу формування професійної підготовки фахівців психонормичних професій в університетах США»** – схарактеризовано освітньо-професійні програми розвитку метакомпетентності майбутніх фахівців психонормичних професій в США, розкрито модернізацію змісту професійної підготовки фахівців психонормичних професій в оновленні освітніх програм відповідно до соціальних викликів, обґрунтовано концептуальні засади реформування системи професійної підготовки фахівців психонормичних спеціальностей та потенціал її інтеграції в український освітній простір.

Встановлено, що освітньо-професійні програми університетів США демонструють високий рівень системності, гнучкості та міждисциплінарності,

орієнтовуючись на формування метакомпетентностей: критичного мислення, етичної відповідальності, емоційного інтелекту, саморефлексії, командної взаємодії та адаптивності. Інтеграція цифрових ресурсів, індивідуалізація освітніх траєкторій, визнання попереднього досвіду й активне залучення до практикоорієнтованих форм навчання (симуляції, стажування, дуальна освіта) забезпечують готовність випускників до діяльності в складному соціально-технологічному середовищі.

Провідні освітні програми США у сфері психономічних професій (Symbolic Systems, Digital Psychology and Ethics Certificate, Cognitive Science Major в Yale University, MA in Psychology and Human Development, Human Technology Interaction, Learning Sciences PhD Program, Behavioral Decision Research, Digital Media and Learning в University of California, Irvine, Ethics, Technology, and Human Rights, Human Development and Psychology в Harvard Graduate School of Education та ін.) демонструють стратегічну інтеграцію міждисциплінарних підходів, спрямованих на формування метакомпетентностей, необхідних для роботи з людською психікою в умовах цифрової трансформації. Завдяки поєднанню гуманітарних і технічних знань, проєктного навчання, симуляцій, кейс-методів та міжкультурних практик, майбутні фахівці здобувають здатність ефективно працювати з людською свідомістю, поведінкою та емоціями.

Практична підготовка здобувачів вищої освіти в США розглядається як невід’ємна складова освітньо-професійної програми, що органічно поєднується з теоретичним навчанням для формування професійних компетентностей. Навчальний план орієнтований на формування професійних компетентностей через реальні кейси, стажування, проєктну діяльність, симуляції та міждисциплінарну взаємодію, що дозволяє здобувачам вищої освіти ефективно інтегруватися в професійне середовище одразу після завершення навчання (рис. 3).

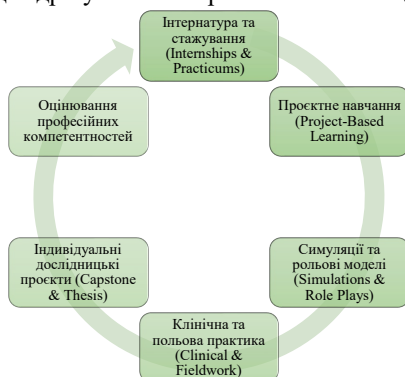


Рис. 3. Практична підготовка здобувачів вищої освіти в США

Практикоорієнтованість досягається завдяки інтеграції прикладних освітніх компонентів, що дає змогу поєднувати теоретичне навчання з реальними професійними викликами. У цьому контексті в США ефективно реалізується

дуальна форма освіти, яка ґрунтується на поєднанні академічної підготовки з оплачуваною або практичною професійною діяльністю.

Дуальна форма освіти в США реалізується через такі моделі, що поєднують академічне навчання з професійною діяльністю (American Psychological Association, 2021):

*Cooperative Education (Co-op)*. Студенти чергують семестри навчання із семестрами роботи в компаніях-партнерах. Така робота є оплачуваною, а набутий досвід офіційно зараховується як складова освітньої програми.

*Apprenticeship Programs*. Така модель особливо поширена в технічних, медичних та інженерних спеціальностях. Студенти працюють під керівництвом наставника, поступово набуваючи професійних навичок.

*Work-Study Programs*. Студенти мають можливість працювати в межах кампусу або поза ним, поєднуючи навчання з частковою зайнятістю, що сприяє розвитку м'яких навичок і фінансової самостійності.

*Industry-Integrated Curriculum*. Університети укладають угоди з компаніями, які беруть участь у формуванні змісту курсів, надають кейси, менторську підтримку та доступ до технологій. Завдяки цьому студенти навчаються на реальних прикладах і бачать практичне застосування знань.

Отже, практикоорієнтованість освітніх програм у США забезпечується завдяки структурній інтеграції прикладних компонентів, активній співпраці з роботодавцями та використанню гнучких моделей дуальної освіти. Такий підхід дає змогу здобувачам вищої освіти не лише засвоювати теоретичні знання, а й формувати професійні компетентності, необхідні для успішного професійного зростання в умовах сучасного ринку праці.

Адаптація практикоорієнтованого підходу, характерного для освітніх програм США, в Україні можлива через оновлення структури освітніх програм, розширення партнерства з роботодавцями та впровадження гнучких моделей дуальної освіти. Важливими складниками такого процесу є інтеграція прикладних компонентів у навчальний процес, організація стажувань на базі підприємств, участь фахівців-практиків у викладанні, а також оцінювання професійних компетентностей за допомогою портфоліо, проєктів і рефлексивних завдань. Такі підстави надають змогу здобувачам вищої освіти не лише засвоювати теоретичні знання, а й формувати практичні навички, необхідні для успішної професійної діяльності в сучасному українському та міжнародному контексті.

Саме тому, провідні освітні програми США у сфері психономічних професій засвідчують ефективність стратегічної інтеграції гуманітарних і технічних знань, проєктного навчання та міжкультурних практик, що сприяє формуванню фахівців, здатних працювати з людською поведінкою, свідомістю та емоціями в умовах цифрової трансформації.

Адаптація ключових елементів американської моделі (міждисциплінарність, гнучкість, супервізійна практика, сертифікація, цифровізація та інтернаціоналізація) створює підґрунтя для модернізації української системи підготовки фахівців психономічного профілю, формування конкурентоспроможного, етично відповідального й соціально стійкого

професіонала, здатного ефективно діяти в умовах сучасних викликів і сприяти досягненню цілей сталого розвитку (рис. 2).



*Рис. 2. Адаптація освітніх програм психологічного спрямування в Україні*

Адаптація критеріїв відповідності освітньо-професійних програм фахівців психологічних професій до українського контексту можлива через поетапне впровадження структурних, змістових і методичних змін, які узгоджуються з Національною рамкою кваліфікацій України, Законом «Про вищу освіту» та сучасними соціальними викликами.

Контроль якості та акредитація освітніх програм у сфері психології (психології, коучингу, поведінкової аналітики, цифрової етики, UX-дизайну) є значно важливими для забезпечення професійної відповідальності, етичних стандартів і наукової достовірності. В США ці процеси регулюються авторитетними організаціями, такими як American Psychological Association (APA), National Association of Social Workers (NASW), Behavior Analyst Certification Board (BACB), Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs (CACREP) та інші. Їхня діяльність гарантує, що навчальні програми відповідають сучасним вимогам до змісту, методів, етики та практичної підготовки.

Міждисциплінарна інтеграція в підготовці фахівців психологічних професій є не лише методологічною вимогою, а й практичною необхідністю. Вона дозволяє формувати комплексні компетентності на перетині психології, соціології, економіки, педагогіки та права, що є критично важливим для ефективного вирішення складних професійних завдань. Такий підхід забезпечує гнучкість освітніх програм, адаптацію до змінних умов ринку праці та підвищення професійної мобільності випускників.

Однією з ключових особливостей професійної підготовки та діяльності психолога у США є жорстка система сертифікації, яка виконує функцію гаранта якості, етичності та безпеки психологічної практики. Така модель забезпечує високий рівень професійної відповідальності, захист прав клієнтів і суспільну довіру до фахівців у галузі психології. Від того зрозумілим є, що докторський ступінь (PhD, PsyD або EdD) – це базова академічна передумова для отримання права на самостійну практику. Він засвідчує наукову або прикладну компетентність психолога, його здатність до глибокого аналізу, дослідницької роботи, етичного прийняття рішень та професійної автономії.

**У четвертому розділі – «Порівняльний аналіз теорія і практика професійної підготовки фахівців психологічних професій в університетах США та Україні»** – здійснено порівняльний аналіз теоретичних засад і практики професійної підготовки фахівців психологічних професій у закладах вищої освіти

США та України в контексті сучасних соціальних, освітніх і професійних викликів. Визначено, що обидві системи визнають значущість психологічної складової професійної підготовки як умови ефективної освітньої, соціальної та управлінської діяльності, проте суттєво різняться за рівнем практико-орієнтованості, інструменталізації компетентностей і механізмами їх оцінювання.

З'ясовано, що американська модель ґрунтується на чітких професійних стандартах (INTASC, CAEP), розвиненій системі клінічної практики, супервізії та партнерства з роботодавцями, що забезпечує інтеграцію психологічних знань у реальні професійні ситуації. Водночас українська система, зокрема в межах реалізації Концепції Нової української школи, орієнтована передусім на трансформацію освітнього середовища та розвиток учня, що зумовлює менш деталізовану регламентацію професійних психологічних компетентностей педагога (табл. 2).

Таблиця 2

### Спільне та відмінне у професійних стандартах для вчителів в США та Україні

Ознака	INTASC (США)	НУШ (Україна)
1	2	3
Призначення	Стандарти для оцінювання та розвитку вчителів	Освітня реформа для учнів і шкіл
Рівень	Професійна підготовка та сертифікація педагогів	Загальна середня освіта
Фокус	Компетентності вчителя	Компетентності учня
Ключові принципи	Професійна етика, інклюзивність, культурна чутливість	Дитиноцентризм, інтеграція предметів, партнерство
Результат	Вчитель, здатний працювати в різноманітному середовищі	Здобувач, готовий до професійної діяльності

Встановлено, що в Україні психологічна підготовка майбутніх фахівців психонормичного профілю історично має переважно теоретичний характер і фрагментарну практичну реалізацію, тоді як у США домінує практико-орієнтована парадигма з використанням інтерактивних методів навчання, розширеної практики та системної супервізійної підтримки. Особливої актуальності це набуває в умовах воєнних і поствоєнних викликів, що потребують підвищення психологічної готовності фахівців до роботи з травмою, стресом і соціальною нестабільністю.

Порівняльний аналіз підготовки фахівців у ВДПУ імені Михайла Коцюбинського та провідних університетах США засвідчив наявність спільних тенденцій (практикоцентрованість, соціальна орієнтація, міждисциплінарність), водночас американські програми вирізняються ширшими можливостями індивідуалізації, спеціалізації та професійної сертифікації.

Отже, ключова відмінність між системами полягає у ступені практичної реалізації психологічної підготовки та наявності підтримувальних механізмів професійного становлення. Перспективними напрямками вдосконалення української системи визначено посилення зв'язку теорії з практикою, розвиток

супервізії та наставництва, впровадження чітких індикаторів психологічної компетентності, розбудову системи психологічного супроводу здобувачів освіти й безперервного професійного розвитку. Реалізація цих напрямів сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців психонімічного профілю та наближенню української вищої освіти до міжнародних стандартів.

**У п'ятому розділі – «Практика використання в Україні американського досвіду формування професійної підготовки фахівців психонімічних професій»** – проаналізовано практику використання в Україні американського досвіду формування професійної підготовки фахівців психонімічних професій в умовах зростання психологічних, соціальних і професійних викликів, розроблено психолого-педагогічні рекомендації щодо забезпечення ефективності впровадження американського досвіду формування психонімічних компетентностей в підготовці майбутніх фахівців.

Встановлено, що сучасна підготовка таких фахівців має виходити за межі засвоєння теоретичних знань і бути спрямованою на формування психологічної стійкості, етичної зрілості, здатності до саморегуляції, рефлексії та відповідальної професійної взаємодії. Встановлено, що адаптація американської моделі в українському освітньому просторі відбувається шляхом модернізації освітніх програм на засадах компетентнісного підходу, розширення практичної підготовки (стажування, супервізії, тренінги), впровадження етичних кодексів і розвитку міжнародної академічної співпраці. Особливу цінність становить інтеграція принципів ортобіозу, орієнтованих на психологічне благополуччя самого фахівця, що підвищує його професійну ефективність і життєздатність.

Доведено, що *soft skills* (емоційний інтелект, комунікація, критичне мислення, стресостійкість, командна взаємодія) є базовими інструментами професійної компетентності фахівців психонімічного профілю, особливо в умовах війни, посттравматичних станів і соціальних трансформацій. Їх цілеспрямоване формування через тренінги, кейс-методи, супервізійні та міждисциплінарні практики має стати стратегічним пріоритетом української вищої освіти.

Окремо обґрунтовано значущість розвитку критичного мислення як наскрізної компетентності, що забезпечує здатність до аналітичного, етичного й відповідального прийняття професійних рішень. Ефективність американських освітніх практик (*problem-based learning*, *case study*, *Socratic questioning*, *peer review*) підтверджує доцільність їх адаптації до українського контексту (табл. 3).

Результати апробації американських психодіагностичних методик засвідчили їх ефективність як інструментів об'єктивної діагностики та моніторингу сформованості психонімічних компетентностей. Виявлена позитивна динаміка показників лідерства(+1,4), саморегуляції (+1,1), емоційної стабільності (+1,2) та міжособистісної взаємодії (+1,1) підтверджує результативність практико-орієнтованого, досвідного навчання та відповідність отриманих результатів міжнародним стандартам.

З'ясовано, що саморегульоване навчання та використання цифрових освітніх платформ є важливими механізмами формування автономності, відповідальності й метакогнітивних умінь майбутніх фахівців, що створює

підґрунтя для подальшої інтернаціоналізації української освіти та підготовки фахівця нового покоління – компетентного, гнучкого, мобільного й етично відповідального. Саме тому, практика використання американського досвіду в Україні виступає не механічним запозиченням, а науково обґрунтованою адаптацією ефективних освітніх моделей, що сприяє підвищенню якості професійної підготовки фахівців психомічного профілю та їх готовності до діяльності в умовах сучасних глобальних викликів.

Виявлено, що сучасні українські автори також уточнюють зміст психологічної компетентності педагога через призму його нової професійної ролі. Зокрема, Н. Ничкало, акцентує, що вчитель має бути не лише носієм предметних знань, а й фахівцем, здатним створювати психологічно комфортне середовище навчання, бачити індивідуальні особливості учня та будувати ефективні взаємини.

Таблиця 3

### Стратегії імплементації американського досвіду в Україні

Стратегії покращення	Обґрунтування
1	2
<b>Жорстка система сертифікації та ліцензування</b>	
В США психолог не може практикувати без проходження сертифікації, складання професійного іспиту (EPPP) та підтвердження досвіду роботи під супервізією	В Україні варто запровадити єдину систему професійної атестації, яка б включала практичний іспит, етичну перевірку та підтвердження стажу – це підвищить довіру до професії та якість психологічної допомоги
<b>Диференціація освітніх програм</b>	
Американські університети пропонують чітке розмежування між академічним (PhD) і професійним (PsyD, EdD) напрямками	В Україні доцільно розвивати окремі магістерські та докторські програми для науковців, практиків і викладачів, щоб уникнути змішування цілей і забезпечити глибоку спеціалізацію
<b>Супервізія як обов'язковий етап становлення</b>	
У США молоді фахівці працюють під супервізією досвідчених психологів протягом кількох років	В Україні варто інституціоналізувати супервізію як частину післядипломної практики, з чіткими вимогами та сертифікованими тьюторами
<b>Практична орієнтація професійних шкіл</b>	
Професійні школи в США готують фахівців через роботу в лабораторіях, клініках, центрах психічного здоров'я	Українські ЗВО можуть посилити практичну складову через партнерство з медичними, освітніми та соціальними установами, створення тренінгових центрів і симуляційних платформ
<b>Міждисциплінарність та елективність</b>	
Студенти в США мають змогу обирати курси поза межами спеціалізації, що розширює їхній світогляд	В Україні варто розширити перелік вибіркових дисциплін, зокрема з етики, права, нейронауки, менеджменту та підготовки психологів до роботи в різних сферах.

Такий підхід посилює гуманістичну й суб'єкт-суб'єктну логіку освітнього процесу, у якій психологічна підготовка стає умовою якості навчання, а не «додатком» до методики викладання. У США ж психологічна складова значною

мірою «вшита» у професійні стандарти вчителя: InTASC прямо описує очікувані здатності педагога створювати сприятливі навчальні середовища, налагоджувати взаємодію, демонструвати культурну чутливість і ефективну комунікацію.

Розроблення та впровадження освітньо-професійної програми «Психологія. Психологічна реабілітація» другого (магістерського) рівня є логічним кроком інтеграції української психологічної освіти у міжнародний освітній простір, зокрема через адаптацію структури, змісту та методології навчання до американських і європейських стандартів професійної підготовки.

## ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів проведеного педагогічного дослідження теоретичних і практичних аспектів професійної підготовки фахівців психологічних спеціальностей в університетах США стало підґрунтям для формулювання таких висновків:

1. З'ясовано, що теоретичні засади професійної підготовки фахівців психологічних професій в університетах США обумовлено сукупністю взаємопов'язаних наукових, методологічних та соціокультурних чинників. Передусім вони ґрунтуються на міждисциплінарній парадигмі, яка інтегрує досягнення психології, когнітивних і нейронаук, педагогіки, соціальних наук, медицини та інформаційних технологій. Такий підхід забезпечує цілісне бачення людини як об'єкта і суб'єкта професійної діяльності та дозволяє формувати фахівців, здатних працювати з психічними, поведінковими й емоційними процесами в умовах складних соціальних і професійних ситуацій.

Важливою теоретичною основою є компетентісна та практико-орієнтована модель освіти, відповідно до якої підготовка психологічних фахівців спрямована не лише на засвоєння знань, а й на формування професійного мислення, навичок саморегуляції, етичної відповідальності, рефлексії та прийняття рішень у стресових умовах. Теоретико-методологічні концепції навчання узгоджуються з вимогами професійних стандартів та ліцензійних органів США (зокрема APA, NASP, ABPP, INSPIRE, AAU, ASU), що гарантує інтеграцію освітнього процесу з реальною професійною практикою. Крім того, теоретичні засади підготовки в університетах США визначаються гуманістичною та конструктивістською парадигмами, які акцентують увагу на розвитку особистості студента, його автономії, критичного мислення та здатності до самонавчання впродовж життя. У межах цих підходів студент розглядається як активний суб'єкт освітнього процесу, а викладач – як наставник, фасилітатор і супервізор професійного розвитку.

Саме тому теоретичні засади професійної підготовки фахівців психологічних професій в університетах США зумовлені поєднанням загальнонаукових і спеціальних підходів, зокрема системного, міждисциплінарного, компетентісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного та рефлексивного, а також тісним зв'язком теорії з професійними стандартами й практикою, що забезпечує високу якість і прикладну спрямованість підготовки майбутніх фахівців.

2. Здійснено системний аналіз сучасних концепцій щодо специфіки професійної діяльності фахівців психономічних професій в американських університетах, що дає змогу виявити фахові компетентності їх підготовки та професійного функціонування в умовах високої соціальної й технологічної динаміки. Здійснений аналіз засвідчив, що професійна діяльність фахівців психономічних професій у США концептуалізується як складна інтегративна діяльність, спрямована на роботу з психічними, емоційними, когнітивними та поведінковими процесами людини в різних контекстах – освітньому, організаційному, клінічному, військовому, інформаційному. У сучасних концепціях наголошується на поєднанні діагностичної, консультативної, профілактичної, корекційної та дослідницької функцій, що зумовлює високі вимоги до рівня професійної підготовки та особистісної зрілості фахівця.

Встановлено, що провідними концептуальними засадами професійної діяльності є біопсихосоціальний підхід, evidence-based practice, теорії стресу і резиліентності, когнітивно-поведінкові та нейропсихологічні моделі, які визначають зміст і методи підготовки студентів у американських університетах. Такі концепції орієнтують майбутніх фахівців на прийняття рішень на основі науково доведених даних, міждисциплінарну взаємодію та дотримання високих етичних стандартів.

Системний аналіз також показав, що специфіка професійної діяльності фахівців психономічних професій у США передбачає готовність до роботи в умовах невизначеності, високого рівня стресу та емоційного навантаження, що зумовлює особливу увагу до формування навичок саморегуляції, емоційної стійкості, професійної рефлексії та міжособистісної комунікації. Університетські програми цілеспрямовано інтегрують тренінгові, симуляційні та супервізійні формати навчання, що забезпечує поступовий перехід від теорії до практики.

З'ясовано, що системний аналіз сучасних концепцій професійної діяльності фахівців психономічних професій в американських університетах дозволяє розкрити їхню функціональну багатомірність, міждисциплінарний характер і практичну спрямованість, що є методологічною основою для вдосконалення моделей професійної підготовки та можливостей адаптації цього досвіду в національному освітньому контексті.

3. Обґрунтовано та розкрито професійну готовність майбутніх фахівців психономічних професій до впровадження американського досвіду в контексті українських інтерпретацій, що розглядається як багатомірне інтегративне утворення, яке поєднує мотиваційні, когнітивні, операційно-діяльнісні та рефлексивні характеристики особистості.

У межах дослідження визначено, що професійна готовність майбутніх фахівців психономічних професій структурно охоплює три (мотиваційний, емоційний та поведінковий показники) компоненти, згідно яких виокремлено мотиваційно-ціннісний (усвідомлення значущості психономічної діяльності, позитивна професійна мотивація, орієнтація на інновації та міжнародний досвід), когнітивно-змістовий (знання сучасних теорій, моделей і технологій психономічної освіти США, розуміння їхніх методологічних засад та нормативно-етичних вимог), діялісно-технологічний (уміння застосовувати психодіагностичні, корекційні, консультативні та тренінгові

технології з урахуванням національного контексту), рефлексивно-аналітичний та інтегративно-професійний критерії (оцінка здатності до професійної саморефлексії, критичного аналізу власної діяльності, оцінювання ефективності запозичених практик). Зазначені критерії дали змогу об'єктивно оцінити рівень підготовленості майбутніх фахівців до інтеграції американського досвіду психономічної освіти.

На основі цих компонентів, критеріїв і показників у дослідженні визначено рівні сформованості професійної готовності: низький (фрагментарні знання, нестійка мотивація, обмежений практичний досвід), середній (усвідомлення значущості американського досвіду, базові знання та часткова здатність до їх адаптації) та високий (цілісне розуміння психономічних моделей США, сформовані професійні вміння, здатність до творчої інтерпретації й адаптації зарубіжних практик до умов української освіти). Доведено, що професійна готовність майбутніх фахівців психономічних професій до впровадження американського досвіду є системним показником якості їх підготовки та визначає ефективність трансформації зарубіжних освітніх моделей з урахуванням національних, соціокультурних і нормативних особливостей України.

4. Визначено та обґрунтовано комплекс організаційно-педагогічних умов, реалізація яких є необхідною передумовою успішного впровадження розробленої моделі професійної підготовки фахівців психономічних професій в освітню практику.

По-перше, інтеграція психолого-педагогічного та професійного змісту навчання в освітньому контенті університетів США розглядається як базова умова формування цілісної професійної готовності майбутніх фахівців. Такий підхід забезпечує поєднання теоретичних знань про психіку, поведінку й мотивацію людини з практичними навичками професійної діяльності, що відповідає міждисциплінарній природі психономічних професій і сучасним вимогам американської вищої освіти.

По-друге, створення рефлексивно-розвивального освітнього середовища в українському контексті обґрунтовано як умову адаптації американського досвіду до національних освітніх реалій. Таке середовище сприяє розвитку професійної самосвідомості, критичного мислення, здатності до самоаналізу та саморегуляції, що є ключовими характеристиками фахівців психономічних професій.

По-третє, застосування активних та особистісно орієнтованих методів навчання (кейс-методів, проектної діяльності, тренінгів, інтерв'язійних та симуляційних практик) обґрунтовано як ефективний інструмент формування психономічних компетентностей. Зазначені методи дозволяють моделювати реальні професійні ситуації, активізувати пізнавальну діяльність студентів та забезпечити практичну спрямованість підготовки.

По-четверте, системна діагностика та моніторинг рівня сформованості психономічних компетентностей визначені як необхідна умова оцінювання результативності освітнього процесу. Вони забезпечують зворотний зв'язок, дають змогу коригувати зміст і технології навчання, а також підвищують об'єктивність оцінювання професійної готовності майбутніх фахівців.

Таким чином, запропоновані організаційно-педагогічні умови утворюють цілісну систему, що забезпечує ефективне впровадження моделі професійної

підготовки фахівців психономічних професій, а також створює підґрунтя для адаптації й трансферу американського освітнього досвіду в український освітній простір.

5. Розроблено та обґрунтовано педагогічну модель формування психономічних компетентностей у процесі професійної підготовки фахівців відповідно до сучасних професійних та освітньо-кваліфікаційних характеристик. Запропонована модель ґрунтується на поєднанні компетентнісного, системного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів і відображає логіку сучасної підготовки фахівців психономічних професій в університетах США. Вона спрямована на формування інтегрованої професійної готовності, що охоплює результативний, мотиваційний, емоційний та поведінковий компоненти психономічних компетентностей майбутніх фахівців.

Педагогічна модель структурована відповідно до актуальних освітньо-кваліфікаційних вимог і включає взаємопов'язані блоки, які забезпечують цілісність і результативність підготовки: концептуально-методологічний (визначає цілі, принципи та наукові підходи), змістово-компетентнісний (орієнтований на міждисциплінарний характер психономічних знань), технологічний (передбачає застосування активних, практикоорієнтованих та цифрових освітніх технологій), а також діагностично-результативний (забезпечує оцінювання рівнів сформованості компетентностей). Особливістю запропонованої моделі є її адаптивність до різних освітніх контекстів і можливість трансферу американського досвіду у вітчизняну систему вищої освіти. Модель враховує сучасні вимоги ринку праці, орієнтацію на розвиток soft skills, емоційної стійкості, здатності до прийняття рішень у складних і стресових ситуаціях, що є визначальними для психономічних професій. Таким чином, педагогічна модель формування психономічних компетентностей виступає науково обґрунтованим інструментом модернізації професійної підготовки фахівців, забезпечує відповідність освітнього процесу сучасним професійним стандартам і створює підґрунтя для підвищення якості та конкурентоспроможності випускників.

6. Здійснено порівняльний аналіз теоретичних засад і практичного досвіду професійної підготовки фахівців психономічних спеціальностей у закладах вищої освіти США та України, що дало змогу виявити як спільні підходи, так і принципові відмінності в організації освітнього процесу. В контексті аналізу встановлено, що в університетах США професійна підготовка фахівців психономічних спеціальностей ґрунтується на компетентнісній, міждисциплінарній та практико-орієнтованій парадигмі, з чітким поєднанням психологічних, когнітивно-поведінкових, нейропсихологічних і цифрових компонентів навчання. Значна увага приділяється формуванню професійного мислення, емоційної стійкості, рефлексивності, здатності до саморегуляції та прийняття рішень у складних і стресових умовах. Практична складова реалізується через симуляційні курси, тренінги, клінічну та дослідницьку практику, інтерв'язійні й супервізійні форми роботи.

Згідно з результатами аналізу, в університетах США простежується стійка тенденція до інтеграції педагогічної підготовки в різні освітні траєкторії, що забезпечує міждисциплінарний і практикоорієнтований характер навчання. Teacher Education Programs орієнтовані на комплексне поєднання психології розвитку, педагогічної етики, методик викладання та тривалої професійної

практики, що сприяє формуванню цілісної професійної готовності майбутніх фахівців. Водночас STEM-напрями та міждисциплінарні магістерські програми розширюють доступ до педагогічної підготовки через інтеграцію освітніх компонентів у професійні спеціалізації, забезпечуючи гнучкість, мобільність і відповідність сучасним вимогам ринку праці.

Натомість українська система професійної підготовки фахівців психологічних спеціальностей історично орієнтована переважно на теоретичну складову та нормативно визначений зміст освіти, що зумовлює обмеженість практико-орієнтованих форм і недостатню інтеграцію міждисциплінарних підходів. Водночас сучасні трансформаційні процеси в українській вищій освіті засвідчують поступовий перехід до компетентнісної моделі, розширення практичної підготовки та активне впровадження цифрових освітніх технологій.

Порівняльний аналіз дозволив виокремити перспективні напрями адаптації американського досвіду в українському освітньому просторі, зокрема: посилення ролі практичної підготовки, розвиток психологічних компетентностей, впровадження активних і особистісно орієнтованих методів навчання, удосконалення системи діагностики професійної готовності майбутніх фахівців. Таким чином, результати порівняльного аналізу створюють підґрунтя для науково обґрунтованого оновлення змісту та технологій професійної підготовки фахівців психологічних спеціальностей в Україні з урахуванням ефективних практик університетів США.

7. Розроблено психолого-педагогічні рекомендації, спрямовані на забезпечення ефективності впровадження американського досвіду формування психологічних компетентностей у підготовці майбутніх фахівців. Запропоновані рекомендації базуються на результатах теоретичного аналізу й узагальнення практик університетів США та враховують особливості вітчизняного освітнього контексту. Їх реалізація передбачає цілеспрямоване оновлення змісту професійної підготовки з акцентом на міждисциплінарну інтеграцію психологічних, педагогічних і професійно-орієнтованих знань, що відповідає специфіці психологічних професій.

Важливе місце у рекомендаціях відведено впровадженню активних, особистісно орієнтованих і практико-орієнтованих методів навчання (кейс-методів, симуляцій, тренінгових форм, проєктної діяльності, інтерв'язійних і супервізійних практик), які сприяють розвитку професійного мислення, емоційної стійкості, рефлексивності та навичок прийняття рішень у складних ситуаціях. Особливу увагу приділено використанню цифрових і мультимедійних технологій як інструментів моделювання професійних ситуацій та розвитку психологічних компетентностей.

Рекомендації також передбачають створення рефлексивно-розвивального освітнього середовища, у межах якого забезпечується психологічна підтримка здобувачів освіти, формування мотивації до професійного саморозвитку та готовності до безперервного навчання. Наголошується на необхідності підвищення психолого-педагогічної компетентності викладачів і розвитку їх готовності до виконання ролі фасилітаторів і менторів професійного становлення майбутніх фахівців. Саме тому, розроблені психолого-педагогічні рекомендації створюють науково обґрунтоване підґрунтя для адаптації й ефективного впровадження американського досвіду формування психологічних компетентностей, сприяючи

підвищенню якості професійної підготовки майбутніх фахівців та її відповідності сучасним освітньо-кваліфікаційним вимогам.

Таким чином, дисертаційне дослідження є логічно та науково обгрунтованим, оскільки безпосередньо впливає з результатів теоретичного аналізу, порівняльного вивчення та узагальнення практичного досвіду професійної підготовки фахівців психомічних професій в університетах США. Проведене дослідження засвідчило, що висока ефективність американської моделі підготовки зумовлена системним поєднанням чітко визначених концептуальних положень, міждисциплінарних теоретичних засад, практикоорієнтованого змісту навчання та етично регламентованої професійної діяльності. Саме інтеграція цих складників у науково обгрунтовану та експериментально перевірену методичну систему забезпечує формування готовності майбутніх фахівців до роботи з людиною в умовах складних соціальних, психологічних і професійних викликів. Зокрема, встановлено, що вивчення студентами й викладачами провідних концепцій, моделей і програм підготовки фахівців психомічного профілю щодо участі в міжнародних освітніх проєктах, академічних обмінах та дослідницьких ініціативах сприяє розширенню професійного світогляду, засвоєнню сучасних підходів і формуванню глобального професійного мислення, що відповідає теоретичним засадам американської вищої освіти, де інтернаціоналізація є важливим чинником якості підготовки.

Інтеграція кращих практик підготовки психологів, педагогів і соціальних працівників у зміст освітніх програм, з урахуванням міждисциплінарного підходу та етичних стандартів, є обгрунтованою з позицій системного та компетентнісного підходів. Дослідження показало, що саме міждисциплінарна взаємодія психологічних, педагогічних, соціальних і медичних знань забезпечує цілісність професійної підготовки фахівців психомічного профілю та відповідає сучасним освітньо-кваліфікаційним вимогам. Спрямованість навчальних дисциплін і позанавчальної діяльності на розвиток емоційного інтелекту, комунікативних умінь, саморефлексії, стресостійкості та емпатії підтверджується результатами аналізу професійної готовності майбутніх фахівців. Саме ці компетентності визначають здатність ефективно взаємодіяти з людьми, приймати відповідальні рішення та зберігати психологічну стійкість у складних професійних ситуаціях, що є ключовими

Теоретико-практичний аналіз професійної підготовки фахівців психомічних професій в університетах США засвідчує її цілісний, міждисциплінарний і практикоорієнтований характер. Американська модель ґрунтується на поєднанні психологічних, педагогічних, соціальних і етичних компонентів підготовки, що забезпечує формування фахівця, здатного ефективно працювати з людиною в умовах складних соціальних, емоційних і професійних викликів. Важливою особливістю є орієнтація освітніх програм на компетентнісний підхід, розвиток емоційного інтелекту, рефлексивного мислення, комунікативних навичок і стресостійкості.

Практика підготовки у США характеризується активним використанням супервізій, тренінгів, кейс-методів, симуляцій і стажувань у реальних професійних середовищах, що сприяє інтеграції теоретичних знань із практичною діяльністю. Значну роль відіграють міждисциплінарні програми, міжнародні освітні проєкти та

системна діагностика професійної готовності студентів, які забезпечують гнучкість освітніх траєкторій і високу адаптивність випускників до вимог ринку праці.

Узагальнення американського досвіду дозволяє стверджувати, що його адаптація до українського освітнього контексту можлива за умови створення рефлексивно-розвивального освітнього середовища, інтеграції психолого-педагогічного та професійного змісту навчання, застосування активних і особистісно орієнтованих методів та впровадження системного моніторингу сформованості психономічних компетентностей. Таким чином, досвід університетів США є цінним методологічним і практичним ресурсом для модернізації системи професійної підготовки фахівців психономічних професій і підвищення її відповідності сучасним суспільним та освітнім викликам.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з експериментальною перевіркою ефективності адаптованих моделей підготовки фахівців психономічних професій у вітчизняних закладах вищої освіти з урахуванням інституційних та культурних особливостей. Особливої уваги потребує вивчення впливу цифрових і міждисциплінарних освітніх середовищ на формування психономічних компетентностей та професійну стійкість майбутніх фахівців.

## СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

### *Наукові публікації, які відображають основні наукові результати докторської дисертації*

**Статті у наукових періодичних виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:**

1. Візнюк І., **Поліщук А.** Формування ІТ-компетентності майбутніх магістрів як психолого-педагогічна проблема. *Психологічні перспективи*. 2021. № 37. С. 2–39. DOI : <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2021-37-23-39>

2. Візнюк І., **Поліщук А.** Психологічні детермінанти особистості булінгу в соціометричному вимірі. *Психологічне консультування та психотерапія*. 2021. № 14. С. 67–80. DOI : <https://doi.org/10.26565/2410-1249-2020-14-06>

3. Візнюк І., **Поліщук А.** English Features of students' training for master's degree in education. *Організаційна психологія. економічна психологія*. 2021. Вип. 1(22). С. 27–32. DOI : <https://doi.org/10.31108/2.2021.1.22.3>

4. Візнюк І., Буглай Н., Куцак Л., **Поліщук А.**, Киливник В. Використання штучного інтелекту в освіті. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2021. № 59. С. 14–22. DOI : <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-59-14-22>

5. Гуревич Р., Опушко Н., **Поліщук А.** Професійна освіта: тенденції розвитку в XXI столітті. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2022. № 52. С. 5–11. URL : <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5250>

6. Візнюк І., Долинний С., **Поліщук А.** Культурологічний підхід в аспекті формування особистості педагога. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Серія: Психологічні науки. 2023. №1. С. 53–58. DOI : 10.31558/2786-8745.2022.1(1).7

7. Візнюк І., Долинна А., Долинний С., Паламарчук О. Формування інформаційної компетентності в освітньо-професійній сфері діяльності аспірантів. *Організаційна психологія. економічна психологія*. 2023. Вип. 1 (28). С. 76–84. DOI : <https://doi.org/10.31108/2.2023.1.28.8>
8. Долинний С., Долинна А. Психологічна компетентність у подоланні внутрішнього конфлікту вчителів у рамках екологічного підходу. *Особистість та екологічні проблеми*. 2023. Вип. 2 (5). С. 54–61. DOI : [https://doi.org/10.31652/2786-6033-2023-3\(5\)-54-61](https://doi.org/10.31652/2786-6033-2023-3(5)-54-61)
9. Андрушко І., Візнюк І., Дзекан О., Долинна А. Виклики сучасності в організації освітнього процесу у закладах вищої освіти України. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2025. Вип. 2(32). С. 6–16. DOI : [https://doi.org/10.31499/2307-4914.2\(32\).2025.345799](https://doi.org/10.31499/2307-4914.2(32).2025.345799)
10. Дзекан О., Візнюк І., Вознюк Л., Долинна А. Особливості навчання іноземних студентів у вузах України в умовах війни. *Наукові записки*. Серія : Педагогічні науки. Кропивницький : ЦДУ ім. В. Винниченка, 2025. Вип. 221. С. 45–52. DOI : <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-221-45-52>
11. Візнюк І., Пайкуш М., Долинний С., Долинна А. Психологічні аспекти впливу травматичного досвіду на психічне здоров'я особистості. *Психологічний журнал*. 2025. № 15. С. 8–17. DOI : <https://doi.org/10.31499/2617-2100.15.2025.342053>
12. Візнюк І., Долинний С., Долинна А. Формування екологічної компетентності студентів у контексті соціокультурної ініціативи. *Особистість та екологічні проблеми*. 2025. Вип. 4 (2). С. 23–29. DOI : [https://doi.org/10.31652/2786-6033-2025-4\(2\)-23-29](https://doi.org/10.31652/2786-6033-2025-4(2)-23-29)
13. Гуревич Р., Візнюк І., Долинна А., Долинний С. Професійна компетентність майбутніх науковців у цифровому освітньому середовищі: психолого-педагогічні дослідження в контексті європейських практик. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2025. № 76. С. 31–44. DOI : <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2025-76-31-44>
14. Візнюк І., Долинний С., Долинна А. Сучасні тенденції методології наукових психолого – педагогічних досліджень. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2025. № 75. С. 115–126. DOI : <https://surl.li/vbjyud>
15. Долинна А. Інтеграція цифрових технологій та нейроінтерфейсів у професійну підготовку фахівців психічних професій в Україні. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2025. № 77. С. 204–214. DOI : <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2025-77-204-214>
16. Dolynna A. Resilience model in professional training: developing psychological competencies of specialists in the USA. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2025. № 3 (143). С. 26-36. DOI : 10.24139/2312-5993/2025.03/498-507
17. Долинна А. Концептуальні основи професійної підготовки фахівців психічного профілю США та її інтеграція в український освітній простір. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : Сумський

державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 2025. № 4 (144). С. 24–32. DOI : 10.24139/2312-5993/2025.04/364-373

18. Долинна А. Практикоцентрований підхід у професійній підготовці фахівців психомічного профілю: проблемно-орієнтоване навчання та клінічний супервізоринг. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 2025. № 5 (145). С.45-52. DOI : 10.24139/2312-5993/2025.05/224-233

19. Долинна А. Американський досвід психомічної освіти: емоційна стійкість в умовах складних життєвих обставин. *Наукові записки*. Серія : Педагогічні науки. Кропивницький : ЦДУ ім. В. Винниченка, 2026. Вип. 222. С. 48–52. DOI : <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2026-1-222-48-52>

20. Puhach S., Vizniuk I., Paikus M., Dolyunyi S., & **Dolyunya A.** Psychological mechanisms and behavioural strategies for the social adaptation of military personnel in wartime. *The Bulletin of National Defence University of Ukraine*. 2026. № 21(1). Pp. 97–106. DOI : <https://doi.org/10.33099/2617-6858-26-21-1-97-106>

**Статті у виданнях, що індексуються в міжнародних базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus:**

21. Vizniuk I., & **Polishchuk A.** The level of psychological resilience of a student in conditions of distance learning. *Insight: The Psychological Dimensions of Society*. 2020. № 3. Pp. 57–68. URL : <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2020-3-4> (**Scopus**)

22. Bondar O., **Polishchuk A.**, Tymchenko A., Kulish I., Zabiika I., & Plakhotniuk G. Ecological and Psychological Features of the Play Space Organization of Students with Using a Computer Technologies. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22 (3). Pp. 525–534. DOI : <https://surl.li/toiqxh> (**Web of Science**)

23. Tsekhmister Y., Vizniuk I., Humeniuk V., Dolyunyi S., & **Polishchuk A.** Formation of professional skills of future physicians in the process of professional training. *Revista Eduwed*. 2022. Vol. 16(2). Pp. 180–193. URL : <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2022.16.02.13> (**Web of Science**)

24. Melnychuk O., Melnychuk O., **Polishchuk A.**, Ishchuk A. Transformation Of Legal Regulation Of Labor in Ukraine In The Context Of The Experience Of Foreign Countries Under Covid-19 Conditions. *ECS Transactions*. 2022. Vol. 107 (1). Pp. 18215–18226. URL : <https://doi.org/10.1149/10701.18215ecst> (**Scopus**)

**Монографії:**

25. Візнюк І., Долинний С., **Долинна А.** Інформаційний портал – ефективний засіб поліпшення якості теоретико-методичної підготовки здобувачів педагогічної освіти. *Сучасні освітні технології в цифровій реальності* : колективна монографія / за ред. Р. С. Гуревича. Київ : Видавництво «Юрка Любченка», 2024. С. 154–167.

26. Долинна А. Професійна підготовка фахівців психомічних професій в університетах США: теорія і практика. *Соціально-психологічні аспекти забезпечення ментального здоров'я особистості в умовах ситуації невизначеності* : колективна монографія / В. І. Шахов [та ін.]. Вінниця : ТОВ «Твори», 2025. С. 23–58.

*Наукові публікації, які додатково відображають наукові результати докторської дисертації*

### Тези в матеріалах науково-практичних конференцій:

27. Візнюк І., **Поліщук А.** Мотивація студентоцентрованого навчання в аспекті дуальної освіти. *Наука та освіта в дослідженнях молодих учених*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної для студентів, аспірантів, докторантів, молодих учених (Харків, 14 травня 2020 р.). Харків, 2020. С. 53–55. URL : <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/3606>

28. **Поліщук А.**, Долинний С. Проблема життєвого самоздійснення осіб з особливими освітніми потребами у соціометричному вимірі. *Інноваційний потенціал соціальної роботи в сучасному світі: на межі науки та практики*: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (Чернігів, 20–21 травня 2021 р.). Чернігів, 2021. С. 29–31. URL : <https://surl.li/jjvpyu>

29. Візнюк І. Долинний С., **Поліщук А.** Внутрішня конфліктність при психосоматичних розладах у педагогів. *Modern science: innovations and prospects*: Proceedings of the 6th International scientific and practical conference (Стокгольм, Швеція, 6–8 березня, 2022 р.). SSPG Publish. Stockholm, Sweden, 2022. С. 141–148. URL : <https://surl.li/qvxgly>

30. Візнюк І., Долинний С., **Долинина А.** Конфліктостійкість аспірантів на етапі завершення кваліфікаційної наукової праці. *Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук: перспективи та виклики*: матеріали VI Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (Миколаїв, 7 квітня 2023 р.). Миколаїв: МНПУ, 2023. С. 57–60.

31. Пугач С., Візнюк І., Долинний С., **Долинина А.** Методологічний підхід щодо сформованості інформаційної компетентності аспірантів. *Методологія сучасних наукових досліджень*: матеріали XIX Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 23–24 лютого 2023). Харків, 2023. С. 404–407.

32. Візнюк І., **Долинина А.**, Долинний С. Ментальне здоров'я волонтерів: психосоматичні ознаки ПТСР. *Актуальні проблеми психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності*: матеріали VII Всеукраїнської наукової електронної конференції з міжнародною участю (Київ, 29 жовтня 2024 р.) / Відповід. ред.: Т. М. Булгакова. Київ, 2024. С. 22–24. URL : <https://surl.li/cc/qsruti>

33. Візнюк І., **Долинина А.**, Долинний С. Соціальна адаптація в аспекті розвитку особистості військовослужбовця за стилем життя. *Становлення особистості: персоногенетичний контекст*: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (Мукачеве, 23–24 квітня 2024 р.) / ред. кол. Т. Д. Щербан (гол. ред.) та ін. Мукачеве: Вид-во МДУ, 2024. С. 8–10. URL : <https://surl.li/ovmhxx>

34. Візнюк І., **Долинина А.**, Долинний С. Формування резильєнтності підлітків в умовах війни: психологічний і соціальний аспекти. *Актуальні проблеми психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності*: матеріали VIII Всеукраїнської наукової електронної конференції з міжнародною участю з нагоди 95-річчя Національного університету фізичного виховання і спорту України (Київ, 14 травня 2025 р.) / Відповід. ред.: Т. М. Булгакова. Київ, 2025. С. 14–16. URL : <https://surl.li/cltyvaa>

35. Візнюк І., **Долинина А.**, Долинний С. Нейропсихологічні чинники асертивної поведінки та саморозвитку обдарованої молоді в умовах війни. *Асертивна взаємодія і саморозвиток обдарованих учнів та студентів під час війни*: матеріали XX науково-

практичного семінару (Київ, 12 листопада 2025 р.). Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2025. С. 13–17. URL : <https://surl.li/lyzvcvck>

36. Візнюк І., **Долинна А.**, Долинний С. Трансформація системи освіти України в соціальному розвитку громад під час війни. *Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології* : матеріали Х Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції (Київ, 14–15 березня 2025 р.) / за ред. Ю. М. Швалба. Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. С. 36–38.

37. Візнюк І., **Долинна А.**, Долинний С. Перспективи досліджень розвитку науки та освіти в умовах сучасних трансформацій. *Психологічна наука і практика: сучасні виклики та допомога особистості у кризових умовах* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Київ, 10 квітня 2025 р.) / Мін-во освіти і науки України ; Укр. держ. ун-т імені Михайла Драгоманова ; упоряд. : І. С. Булах, Л. М. Вольнова, Н. В. Гузій. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2025. Ч. 1. С. 340–343.

#### Інші видання:

38. Vizniuk I, **Polishchuk A.**, Dolyynnyi S., Skvortsova I. The program of development of ecological consciousness of students in institutions of higher education. *Modern Science-Moderní věda. Praha. Česká republika, Nemoros.* 2021. № 6. Pp. 40–50. URL : <https://surl.li/wecqklk>

39. Візнюк І., **Поліщук А.** Peculiarities of preparation of applicants for higher education for the degree of doctor of philosophy and doctor of science in hei. *Теоретико-методологічні засади самоздійснення особистості в умовах трансформаційних змін* : колективна монографія / О. М. Паламрчук, О. М. Шахов [та ін.]. Вінниця : ТОВ «Твори», 2021. С. 68–84.

40. Vizniuk I, Dolyynnyi S., **Polishchuk A.**, Kylyvnyk V. Structural and functional model of formation of socio-cultural competence of future foreign language teachers. *Modern Science-Moderní věda. Praha. Česká republika, Nemoros.* 2022. № 5. Pp. 108–117. URL : <https://surl.li/wybtng>

41. **Polishchuk A.**, Paykush M., Shkolnikova T., Puhash V. Modeling of psychoprophylaxis of psychogenic disorders of teachers in the aspect of innovative technologies. *Modern Science-Moderní věda. Praha. Česká republika, Nemoros.* 2022. № 2. Pp. 52–64. URL : <https://surl.li/ortiyb>

42. Візнюк І., **Долинна А.** Долинний С. Соціально-психологічна природа конфлікту : навчально-методичний посібник. Вінниця : ВДПУ, 2025. 146 с. URL : <https://doi.org/10.31652/2080-75-25-385>

43. Долинна А. Американські моделі професійної підготовки фахівців психологічного профілю як ресурс модернізації української освіти. *Сучасні тенденції психологічної науки та практики у вирішенні проблеми особистісного і професійного самоздійснення особистості* : збірник наукових праць кафедри психології та соціальної роботи. Вінниця : ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2026. Вип. 16. С. 19–24.

#### АНОТАЦІЯ

**Долинна А. С. Теорія і практика професійної підготовки фахівців психологічних професій в університетах США.** – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка. Кропивницький, 2026.

У дисертації здійснено узагальнення результатів педагогічного дослідження теоретичних і практичних аспектів професійної підготовки фахівців психономічних спеціальностей в університетах США. Отримані результати стали підґрунтям для формулювання висновків щодо особливостей інтеграції теоретичних концепцій навчання з вимогами професійних стандартів та ліцензійних органів, що забезпечує тісний зв'язок освітнього процесу з реальною практикою.

Україна переживає масштабну гуманітарну та психологічну кризу, зумовлену війною, масовими втратами, вимушеним переміщенням населення та зростанням кількості посттравматичних розладів. За цих умов гостро постає проблема дефіциту фахівців психономічного профілю та недостатньої практичної готовності випускників закладів вищої освіти до роботи в кризових і посткризових ситуаціях. Особливо показовим є порівняння з досвідом США, де система професійної підготовки психологів, соціальних працівників і педагогів вибудована на практикоорієнтованих, міждисциплінарних і етично вивірених засадах та демонструє високу адаптивність до суспільних викликів.

Дисертаційне дослідження присвячене аналізу теорії і практики професійної підготовки фахівців психономічних професій в університетах США в контексті актуальних гуманітарних і психологічних викликів сучасності. Актуальність роботи зумовлена масштабною психологічною кризою в Україні, спричиненою війною, масовими втратами, вимушеним переміщенням населення та зростанням посттравматичних розладів, що актуалізує потребу у фахівцях, здатних ефективно діяти в кризових і посткризових умовах.

З метою узагальнення американського досвіду професійної підготовки фахівців психономічних спеціальностей та обґрунтування можливостей його адаптації в умовах українського освітнього простору було проведено комплексне педагогічне дослідження. Методологічну основу становлять системний, міждисциплінарний і порівняльний підходи, які забезпечили комплексний аналіз психологічних детермінант, педагогічних умов і організаційних механізмів формування психономічних компетентностей.

У роботі проаналізовано сучасні концепції професійної діяльності фахівців психономічного профілю у США, визначено критерії, компоненти та рівні їхньої професійної готовності. Обґрунтовано організаційно-педагогічні умови та розроблено педагогічну модель формування психономічних компетентностей відповідно до сучасних освітньо-кваліфікаційних вимог. Особливу увагу приділено розвитку емоційного інтелекту, стресостійкості, саморефлексії, комунікативних та етичних умінь як ключових складових професійної підготовки.

Концепції та інституції APA, CAEP, INTASC і пов'язані з ними стандарти визначають етичні, професійні й компетентнісні засади підготовки фахівців психономічних спеціальностей у США, орієнтуючи освітні програми на практичну готовність і відповідність суспільним потребам. Університети ASU, LSU та UCF

репрезентують інноваційні міждисциплінарні моделі, що поєднують наукову підготовку, супервізійну практику та розвиток soft skills. Програми рівня BS in Psychology і механізми СРТ забезпечують ранню професіоналізацію студентів через інтеграцію теорії та практики. Узагальнення й адаптація цього досвіду створює підґрунтя для модернізації змісту професійної підготовки фахівців психічного профілю в Україні.

У дослідженні здійснено комплексний аналіз теорії і практики професійної підготовки фахівців психічних професій в університетах США з метою узагальнення ефективних освітніх моделей і визначення можливостей їх адаптації до українського освітнього контексту. Методологічну основу роботи становлять системний, міждисциплінарний і порівняльний підходи, що дозволяють розкрити психологічні детермінанти, педагогічні умови та організаційні механізми формування психічних компетентностей.

Обґрунтовано провідну роль soft skills як базису професійної підготовки фахівців психічних професій у сучасних умовах соціальної нестабільності, інформаційного перевантаження та зростання психологічних викликів. Підкреслено, що гнучкі навички не є допоміжним компонентом освіти, а становлять фундамент професійної компетентності психологів, соціальних працівників і педагогів.

Визначено ключову роль soft skills як фундаментальної складової професійної підготовки фахівців психічних професій. Показано, що гнучкі навички (емпатія, комунікація, критичне мислення, командна робота, етична свідомість, адаптивність, лідерство, саморегуляція, міжкультурна компетентність та естетичне сприйняття) формуються системно через зміст навчальних дисциплін гуманітарного, соціально-психологічного та прикладного спрямування. Зокрема, підкреслено, що в умовах соціальної нестабільності, інформаційного перевантаження та зростання психологічних викликів саме soft skills визначають ефективність професійної взаємодії з клієнтами, здатність до емоційної підтримки, конструктивного розв'язання конфліктів і збереження психологічної стійкості. Наголошено, що на відміну від суто технічних знань, гнучкі навички становлять базис професійної компетентності психологів, соціальних працівників і педагогів, забезпечуючи їхню готовність до роботи в кризових і динамічних соціальних умовах.

Доведено, що в умовах сучасних викликів, зокрема війни, зростання кількості посттравматичних станів і соціальної вразливості населення, саме hard skills (зокрема володіння психодіагностичними методиками, основами клінічного та педагогічного аналізу, навички статистичної обробки даних, застосування наукових методів дослідження, знання вікової та соціальної психології, уміння планувати й реалізовувати корекційні, консультативні та освітні програми) набувають особливої значущості, оскільки вони забезпечують фахівцю здатність діяти професійно, етично й відповідально, спираючись на науково підтвержені підходи. Саме поєднання розвинених hard skills із високим рівнем soft skills дозволяє спеціалістам психічного профілю ефективно працювати з різними категоріями клієнтів, забезпечувати якість допомоги та відповідати сучасним професійним і освітньо-кваліфікаційним вимогам. Такі навички формуються через вивчення базових і професійно орієнтованих дисциплін (загальна та вікова

психологія, патопсихологія, психологія навчання, основи статистики, загальна біологія, соціологія, педагогіка), а також у процесі практик, стажувань і супервізій.

Розкрито роль навчальних дисциплін психономічного профілю у формуванні фахових навичок майбутніх спеціалістів допоміжних професій. Відображено міждисциплінарний характер освітньої підготовки, у межах якої кожна навчальна дисципліна спрямована не лише на засвоєння теоретичних знань, а й на розвиток ключових професійних і особистісних компетентностей. Показано, що курси природничого, гуманітарного, соціально-психологічного та прикладного спрямування формують у здобувачів освіти аналітичне й критичне мислення, комунікативні вміння, емоційну чутливість, етичну відповідальність і практичну готовність до професійної діяльності.

Особливий акцент зроблено на розвитку емпатії, міжкультурної компетентності, навичок консультування, саморегуляції та командної взаємодії, які є базовими для психологів, соціальних працівників, педагогів і консультантів. Узагальнено, що система навчальних дисциплін забезпечує формування комплексної моделі компетентностей, які умовно поділяються на когнітивні, комунікативні, емоційні, етичні та практичні. Такий підхід відповідає сучасним вимогам підготовки фахівців психономічного профілю та сприяє їхній готовності ефективно діяти в умовах соціальної нестабільності, кризових ситуацій і зростання психологічних викликів.

Імплементація кращих зразків американського досвіду в зміст професійної підготовки фахівців психономічних спеціальностей є науково й практично обґрунтованою з огляду на сучасні соціально-психологічні виклики, з якими стикається українське суспільство. Американська система підготовки психологів, соціальних працівників і педагогів характеризується високим рівнем практикоорієнтованості, міждисциплінарності та чіткою етичною регламентацією професійної діяльності, що забезпечує готовність випускників до роботи в кризових, травматичних і соціально складних умовах.

Ключовою перевагою американського досвіду є інтеграція теоретичної підготовки з обов'язковою практикою, супервізіями, тренінгами та кейс-аналізом у реальних професійних середовищах (освітніх, медичних, соціальних, кризових установах). Такий підхід дозволяє формувати не лише *hard skills* (діагностичні, аналітичні, методичні), а й *soft skills* (емпатію, комунікацію, саморефлексію, стресостійкість), що є критично важливими для психономічних професій. Включення подібних елементів до українських освітніх програм сприяє підвищенню практичної готовності майбутніх фахівців і скороченню розриву між академічною підготовкою та реальними професійними запитам.

Важливим аспектом американського досвіду є міждисциплінарний характер освітніх програм, які поєднують психологію, педагогіку, соціологію, біоетику, право та основи публічної політики, що дозволяє майбутнім фахівцям комплексно бачити проблеми клієнтів, працювати в міжпрофесійних командах і приймати зважені рішення з урахуванням соціального, культурного та етичного контексту. Для української системи освіти така інтеграція є особливо актуальною в умовах війни, посттравматичної реабілітації та соціальної трансформації.

Отже, імплементація кращих зразків американського досвіду в зміст професійної підготовки фахівців психонімічних спеціальностей не передбачає механічного копіювання моделей, а означає їх адаптацію до національних умов, освітніх стандартів і соціальних потреб України. Такий підхід створює підґрунтя для модернізації освітніх програм, підвищення якості підготовки фахівців психонімічного профілю та формування їхньої професійної готовності до ефективної діяльності в умовах сучасних криз і викликів.

На основі порівняльного аналізу досвіду США та України запропоновано психолого-педагогічні рекомендації щодо впровадження американських практикоорієнтованих підходів у вітчизняну систему вищої освіти. Отримані результати мають теоретичне й практичне значення для модернізації професійної підготовки фахівців психонімічних професій в Україні та можуть бути використані у реформуванні освітніх програм у сфері психології, педагогіки й соціальної роботи.

Аналіз теорії і практики професійної підготовки фахівців психонімічних професій в університетах США засвідчує її системний, міждисциплінарний і практикоорієнтований характер. Американська модель підготовки ґрунтується на поєднанні психологічних, педагогічних, соціальних і етичних компонентів, що забезпечує формування професійної готовності майбутніх фахівців до роботи з людиною в умовах складних соціальних, емоційних і кризових ситуацій. Важливими рисами цієї підготовки є орієнтація на розвиток психонімічних компетентностей, активне використання супервізії, тренінгів, кейс-методів, міждисциплінарних програм та системної практики в реальних професійних середовищах.

Практика університетів США демонструє ефективність інтеграції теоретичних знань із професійним досвідом, гнучкість освітніх траєкторій, акцент на рефлексивному навчанні та дотриманні високих етичних стандартів. Таке забезпечення підготовки фахівців, які володіють навичками саморегуляції, емпатійної комунікації, прийняття відповідальних рішень та професійного розвитку в умовах невизначеності, є необхідною умовою сучасної професійної освіти. Узагальнення американського досвіду створює науково-методичні передумови для його адаптації в українському освітньому контексті з урахуванням національних традицій, потреб ринку праці та викликів сучасного суспільства, що підвищує перспективність подальшого розвитку системи професійної підготовки фахівців психонімічного профілю.

**Ключові слова:** психонімічні професії, професійна підготовка, американський досвід, університетська освіта США, психонімічні компетентності, практикоорієнтоване навчання, міждисциплінарний підхід, soft skills, hard skills, емоційний інтелект, стресостійкість, супервізія, освітні стандарти, імплементація зарубіжного досвіду, модернізація вищої освіти.

#### ABSTRACT

**Dolynna A. S. Principles and practices of professional training of psychonomy experts at US universities.** – Qualifying scientific work on the rights of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Education in speciality 13.00.04 – theories and principles of professional training. – Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University. Kropyvnytskyi, 2026.

The dissertation addresses principles and practices of professional training of psychonomy experts at US universities in the context of present-day burning humanitarian and psychological challenges. The research relevance is due to the full-blown humanitarian and mental health crisis taking place in Ukraine. It is caused by the war, mass casualties, displacement of populations, and the increased number of post-traumatic stress disorders. The above developments generate the demand for experts who can effectively deal with crisis and post-crisis situations.

Comprehensive educational research has been conducted with the view to generalizing the US expertise in professional training of specialists in the field of psychonomy as well as substantiating ways of its adaptation within the educational space of Ukraine. The procedural framework of the study includes systems, interdisciplinary, and comparative approaches. The above perspective made it possible to carry out the comprehensive analysis of psychological determinants, educational conditions, and arrangements that are essential for the development of psychonomy competencies.

Modern concepts of professional activities of psychonomy experts in the US are analyzed in the dissertation; criteria, components, and levels of their professional readiness are defined. Organizational and pedagogical conditions for the development of psychonomy competencies in compliance with contemporary educational and qualification requirements are substantiated; worked out is the relevant educational model. Special attention is paid to the development of key components of the occupational attainment, such as emotional intelligence, the ability to cope with stress, self-reflection, social and ethical skills.

Substantiated is the key role of soft skills as the basis of professional training of psychonomy experts under present-day conditions of social instability, information overloading, and the increased number of psychological challenges. It is highlighted that soft skills are not a secondary component in education. On the contrary, they are at the core of professional competencies of psychologists, social workers, and educators.

It is hard skills that are assuming special significance in the face of present-day challenges, particularly the war, the increased number of post-traumatic disorders, and social vulnerability of people. Hard skills enable experts to act in a professional way, operate ethically and responsibly with due consideration of scientifically proven approaches. The combination of well-developed hard and soft skills ensures the efficient operation of psychonomy experts while dealing with diverse categories of clients, and granting high quality assistance. Due to the above combination, experts can meet current professional requirements as well as education and qualification criteria. Such skills are developed in the course of studying basic and job-related subjects (general and developmental psychology, pathopsychology, educational psychology, basics of statistics, general biology, social studies, and science of education) along with undertaking internships, traineeships, and supervision practice.

The importance of psychonomy related subjects for developing occupational skills of experts in supporting activities is revealed in the dissertation. The research

work provides insights into the interdisciplinary nature of professional training. Each subject within its framework aims not just at acquiring theoretical knowledge but also at the development of key professional and personal competencies of learners. It is pointed out that natural science courses of study as well as the humanities, sociopsychological and applied courses pay a pivotal role in the formation of one's analytical and critical thinking, social skills, emotional sensitivity, ethical responsibility as well as the ability to carry out occupational activities.

The key asset of the US expertise in the given field is the blending of theoretical training with compulsory practical work, supervision internships, and conducting case studies within professional communities (educational, medical, social service, crisis handling institutions). The application of this approach makes it possible to develop both hard (diagnostic, analytical, procedural) and soft (empathy, socializing, self-reflection, resilience) skills that are essential for the psychonomy profession. The introduction of the above components into Ukrainian curricula enhances the handling competence of prospective specialists as well as the reduction of the mismatch between one's academic training and real-life occupational requirements.

It should be noted, that the introduction of the best US practices into the Ukrainian system of professional training does not suggest copying respective models as they are. Instead, the latter must be adjusted to the local context, national educational standards, and social needs of the country. Such an approach can pave the way for upgrading educational programs, enhancing occupational attainment of psychonomy experts, and the development of their professional readiness to deal with present-day crises and challenges.

The comparative analysis of the US expertise and that of Ukraine made it possible to devise psychological and pedagogical guidelines as to the introduction of the US practice-oriented approaches into the home higher education system. The obtained results show theoretical and practical relevance in terms of upgrading professional training of psychonomy experts in Ukraine, and can be instrumental in the improvement of psychology, education, and social work educational programs.

**Keywords:** professional activities in the field of psychonomy, professional training, the US expertise, higher education in the US, psychonomy competencies, practice-oriented training, interdisciplinary approach, soft skills, hard skills, emotional intelligence, ability to cope with stress, supervision, educational standards, implementation of international practices, modernization of higher education.

Підписано до друку 06.04.2026.  
Формат 60x84/16. Папір офсетний.  
Ум. др. арк. 1,9. Наклад 120 прим. Зам. № 2368.

Віддруковано з оригіналів замовника.  
ФОП Корзун Д.Ю.  
21034, м. Вінниця, вул. Немирівське шосе, 62а.  
Тел.: 0 (800) 33-00-90, (096) 97-30-934, (093) 89-13-852